

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Michaela Přidalová

Poškozený v trestním řízení
Diplomová práce

Olomouc 2015

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Poškozený v trestním řízení“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne

podpis

Děkuji prof. JUDr. Jiřímu Jelínkovi, CSc. za odborné vedení a čas, který mi při psaní této práce věnoval.

Obsah

1	Úvod.....	6
2	Subjekt a strana trestního řízení	8
2.1	Subjekt trestního řízení.....	8
2.2	Strana trestního řízení.....	8
3	Pojem poškozeného v českém trestním řízení.....	10
3.1	Definice poškozeného podle současné právní úpravy.....	10
3.2	Kategorie poškozených.....	14
3.3	Poškozený versus oběť trestného činu.....	15
4	Procesní práva poškozeného v trestním řízení	18
4.1	Práva náležející každému poškozenému	18
4.2	Práva náležící pouze subjektu adhezního řízení	20
5	Některé vybrané instituty vážící se na práva poškozeného.....	23
5.1	Souhlas poškozeného s trestním stíháním	23
5.2	Soukromá a subsidiární žaloba.....	28
5.2.1	Základní pojmy	29
5.2.2	Důvody pro a proti zavedení žalobní legitimace poškozeného.....	31
6	Postavení poškozeného v řízení o opravných prostředcích.....	37
6.1	Poškozený v přípravném řízení	37
6.2	Poškozený v řízení před soudem	40
6.2.1	Řádné opravné prostředky.....	40
6.2.1.1	Stížnost proti usnesení.....	40
6.2.1.2	Odvolání proti rozsudku	42
6.2.1.3	Odpor proti trestnímu příkazu	43
6.2.2	Mimořádné opravné prostředky	47
7	Závěr.....	49
8	Seznam zkratk	53

9	Seznam použitých zdrojů	54
9.1	Monografie	54
9.2	Odborné články.....	54
9.3	Právní předpisy	56
9.4	Ostatní zdroje a judikatura.....	56
10	Abstrakt	58
11	Seznam klíčových slov.....	59

1 Úvod

Má diplomová práce je věnována postavení poškozeného v trestním řízení, který je osobou trestným činem nejvíce zasaženou. Téma jsem si vybrala, neboť se domnívám, že systém trestního soudnictví je zejména orientován na opatření vůči pachateli trestného činu a úloha poškozeného se tak v průběhu vývoje stala spíše druhořadou a poškozenému nebylo poskytnuto rovnoprávné postavení s ostatními stranami trestního řízení.¹ V posledních legislativních změnách lze však spatřovat pokrok spočívající v rozšiřování práv poškozeného a další snahu o zlepšení jeho postavení i s ohledem na stále více se prosazující prvky restorativní justice, která mimo jiné klade důraz na zohledňování zájmů všech dotčených stran sporu, tedy nejen zájmů pachatele, ale i oběti či poškozeného.²

Cílem mé diplomové práce je posoudit postavení poškozeného v českém trestním řízení a jako její hypotézu jsem si stanovila: „Ochrana procesních práv poškozeného v českém trestním řízení je nedostatečná.“

I přesto, že považuji stávající právní úpravu za poměrně příznivou pro poškozeného, téma je stále aktuální a nepochybně obsahuje i nadále některé nedostatky, na které v práci upozorním a nastíním návrhy možných legislativních změn *de lege ferenda*.

Vlastní text diplomové práce je rozdělen do pěti kapitol. Úvod práce je věnován pojmu poškozený jako strana a subjekt trestního řízení, dále je pojednáno o možnosti uplatnění jeho práv v průběhu procesu s důrazem na srovnání odlišného postavení poškozeného s nárokem na náhradu škody, nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení, oproti poškozenému bez tohoto oprávnění. Jsou také vymezeny rozdíly mezi poškozeným a obětí trestného činu. Zvýšená pozornost je věnována vybraným institutům ovlivňujícím postavení poškozeného v řízení, jako je zejména dispoziční právo poškozeného vyslovit souhlas s trestním stíháním. Za neméně přínosnou lze rovněž považovat část diplomové práce, ve které je pojednáno o možnosti zavedení dosud absentující subsidiární či soukromé žaloby do našeho právního řádu. Práce se také zabývá procesními právy poškozeného v průběhu jednotlivých fází řízení s důrazem na jeho možnosti uplatnění práv v řízení o opravných prostředcích.

Předkládaná práce není a ani nemůže být vzhledem k jejímu rozsahu systematickým pojednáním o poškozeném. Nevyčerpává ani celou problematiku jeho postavení a oprávnění

---

¹JELÍNEK, Jiří. *Poškozený v českém trestním řízení*. Praha: Karolinum, 1998, s. 7–8.

²ROZUM, Jan. Činnost probační a mediační služby z pohledu restorativní justice. In KARABEC, Zdeněk (ed). *Restorativní justice: Sborník příspěvků a dokumentů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, s. 42.

v řízení, nýbrž se zaměřuje na podstatné a nejvýznamnější procesní otázky, a to zejména s ohledem na poslední novelizace trestního řádu, např. novelizaci č. 181/2011 Sb., jako rovněž na přijetí právní úpravy obsažené v zákoně č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, který má bez pochyb velký význam i pro trestní řízení, neboť jím došlo též k poměrně rozsáhlé novelizaci trestního řádu.³

Ve své diplomové práci využívám metody deskripce pro umožnění nastínění základního přehledu a pochopení problematiky postavení poškozených v řízení. Pomocí metody analýzy posuzují kvalitu právního stavu *de lege lata* a rovněž poskytují nástin nezbytných legislativních změn *de lege ferenda*. Nechybí ani metoda komparace, zejm. v části pojednávající o subsidiární či soukromé žalobě.

Diplomová práce vychází z platné právní úpravy účinné k 1. 1. 2015, čerpá z odborné literatury a je doplněna o mé vlastní úvahy.

---

³ŠÁMAL, Pavel. K novelizaci trestního řádu v souvislosti s návrhem zákona o obětech trestných činů. In JELÍNEK, Jiří, GRIVNA, Tomáš. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. 1. vydání. Praha: Leges, 2012, s. 31.

2 Subjekt a strana trestního řízení

V úvodní části své diplomové práce se zaměřím na vymezení základních pojmů trestního řízení, kterými jsou subjekt a strana trestního řízení. Subjekty a strany trestního řízení svou činností určují jeho obsah a průběh a v důsledku mohou ovlivnit výsledek trestního řízení, proto je nezbytné stanovit definici těchto pojmů hned na úvod.

2.1 Subjekt trestního řízení

Za subjekty trestního řízení můžeme označit ty činitele, které mají a vykonávají vliv na průběh řízení. K uskutečňování tohoto vlivu jim zákon přiznává určitá procesní práva a jako protiváhu ukládá také procesní povinnosti. Subjekty trestního řízení můžeme rozdělit do dvou skupin. Do první skupiny lze zařadit orgány činné v trestním řízení, kterými jsou soud, státní zástupce a policejní orgán. Druhou skupinu pak tvoří osoba, proti níž se řízení vede (označovaná různě dle stadia řízení a postavení), dále poškozený, zúčastněná osoba a osoby se samostatnými obhajovacími právy (zákonný zástupce, opatrovník, příbuzní obviněného v pokolení přímém, sourozenci, osvojitel, osvojenec, manžel a druh). Za subjekt trestního řízení se také považuje probační úředník a tzv. orgán sociálně-právní ochrany dětí vystupující v řízení ve věcech mladistvých.

Postavení subjektu je možné přiznat i dalším osobám, pokud vystupují v řízení vlastním jménem. Svědek, znalec, tlumočník a obhájce tedy mohou rovněž být subjektem řízení, a to tehdy, jestliže uplatňují nárok na svědecké, znalečné nebo tlumočné či nárok na odměnu a náhradu výdajů za obhajobu.⁴ V případě, kdy svědek bude vypovídat o skutečnostech, které vnímal svými smysly, znalec podávat znalecký posudek a tlumočník překládat, nebudou mít tyto osoby postavení subjektu řízení, protože v těchto případech neuplatňují svůj procesní zájem.⁵

2.2 Strana trestního řízení

Od pojmu subjekt trestního řízení je nutné odlišit pojem strany. Určitým subjektům trestního řízení se přiznává postavení strany. Vymezení pojmu strana trestního řízení můžeme nalézt jak v samotném trestním řádu, tak v nauce. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů, v ustanovení § 12 odst. 6 stanovuje, že: „*Stranou se*

---

⁴JELÍNEK, Jirí a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 197.

⁵MUSIL, Jan, KRATOCHVÍL, Vladimír, ŠÁMAL, Pavel. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 164.

*rozumí ten, proti němuž se vede trestní řízení, zúčastněná osoba a poškozený, a v řízení před soudem též státní zástupce; stejné postavení jako strana má i jiná osoba, na jejíž návrh nebo žádost se řízení vede nebo která podala opravný prostředek.*⁶ Legální definice pojmu je nepřesná vzhledem k tomu, že pojem strany nespojuje jen s řízením před soudem, kdy lze plně uplatňovat procesní práva. Tuto nedostatečnost řeší nauka, když vymezuje pojem strany odlišným způsobem. Strana je doktrínou definována jako „*subjekt oprávněný uplatňovat nebo podporovat obžalobu anebo sebe nebo jiného proti obžalobě obhajovat.*“⁷

Z uvedeného je patrné, že pojem strany je užší než pojem subjekt trestního řízení, neboť se vztahuje jen na stádium řízení před soudem. Za stranu jsou považovány právě ty osoby, kterým zákonodárce jako nejdůležitějším subjektům trestního řízení přiznal zvláštní procesní práva, jako např. vystupovat vlastním jménem v řízení před soudem, podávat opravné prostředky, aktivně se účastnit řízení, uplatňovat své procesní návrhy a další.

Hlavními stranami trestního řízení před soudem jsou vzhledem k zásadě obžalovací státní zástupce a obžalovaný. Do jisté míry obdobný zájem na konečném výsledku řízení jako státní zástupce má rovněž poškozený. V procesu stojí na straně obžaloby, přesto však jeho postavení není závislé na postavení státního zástupce a je považován za samostatnou a nezávislou stranu trestního řízení.⁸

---

⁶JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 4. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 572.

⁷JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 198.

⁸Tamtéž

3 Pojem poškozeného v českém trestním řízení

3.1 Definice poškozeného podle současné právní úpravy

Poškozeným může být osoba fyzická, právnická i stát. Trestní řád vymezuje, koho lze považovat za poškozeného trestným činem poměrně široce. Dle ustanovení § 43 odst. 1 TrŘ je poškozeným ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil.

Vymezení pojmu poškozeného je v následujícím odstavci zúženo. Jedná se o negativní vymezení pojmu, kdy zákon za poškozeného nepovažuje toho, kdo se subjektivně cítí být trestným činem poškozen morálně či jinak, ale vzniklá újma není s trestným činem v příčinné souvislosti nebo není způsobena zaviněním pachatele.⁹ Podle komentáře k trestnímu řádu je nutné chápat druhý odstavec nikoliv jako zúžení zákonného pojmu poškozeného, nýbrž jako jeho zpřesnění s odkazem na základní předpoklad vzniku škodního vztahu, a to příčinné souvislosti mezi škodou vzniklou trestným činem a zaviněním pachatele.¹⁰ Otázku, zda se jedná o zpřesnění či zúžení pojmu, považuji za zbytečné doktrinální dohady, jelikož dle mého názoru je jasným cílem tohoto ustanovení omezit účast osob, které se samy za poškozené označují, avšak jsou trestným činem zasaženy jen zprostředkovaně. Musím ovšem souhlasit s názorem J. Jelínka, který k tomuto poznamenává, že v počátečních fázích trestního řízení nejsou ještě zavinění ani příčinná souvislost zřetelné, a tak není možné s jistotou určit, zda vzniklá újma je způsobena zaviněním pachatele nebo zda je její vznik v příčinné souvislosti s trestným činem. V samém důsledku toto zpřesnění legální definice poškozeného tak může znamenat zkrácení práv poškozeného v probíhajícím řízení.¹¹ Domnívám se, že je nezbytné vzhledem k neexistenci úpravy formálního postupu, kterým by bylo rozhodnuto, zda osoba je, či není poškozeným, prosadit *de lege ferenda*, aby orgány činné v trestním řízení v přípravném řízení rozhodovaly usnesením o tom, zda je osoba osobou poškozenou, či nikoliv. Proti tomuto usnesení by pak byla přípustná stížnost jako další prostředek k rozšíření procesních práv poškozeného za účelem odstranění libovůle orgánů činných v trestním řízení při posuzování osoby poškozené.

Široké vymezení pojmu je dále zúženo v § 310a TrŘ, který stanoví, že pro účely narovnání je právní nástupce vyloučen z možnosti vykonávat práva poškozeného. Toto ustanovení směřuje, např. na právní nástupce poškozeného, kterými jsou zpravidla dědicové

⁹MUSIL, Jan, KRATOCHVÍL, Vladimír, ŠÁMAL, Pavel a kol. *Kurs trestního práva: Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 268.

¹⁰ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 518.

¹¹JELÍNEK, Jiří. Reforma trestního procesu (několik poznámek k předložené novele trestního řádu). *Trestní právo*, 2000, č. 4, s. 2–5.

nebo v určitých případech pojišťovny. Další logické omezení můžeme sledovat v ustanovení § 44 odst. 1 TrŘ, které stanovuje, že oprávnění poškozeného v trestním řízení nenáleží tomu, kdo je stíhán jako spoluobviněný.¹²

Za účelem úplného vymezení pojmu poškozený považuji za nezbytné se zabývat stěžejními pojmy obsaženými v definici poškozeného, kterými jsou ublížení na zdraví, majetková škoda, nemajetková újma a bezdůvodné obohacení pachatele trestným činem.

Ublížením na zdraví se rozumí takový stav (onemocnění, poranění), který je porušením normálních tělesných nebo duševních funkcí a znesnadňuje výkon obvyklé činnosti nebo má jiný vliv na obvyklý způsob života poškozeného a který zpravidla vyžaduje lékařské ošetření, i když nezanechává trvalé následky.¹³

Za majetkovou škodu lze považovat újmu, kterou lze vyjádřit v penězích (tzv. *damnum emergens*), a dále také ušlý zisk záležející v neuskutečněném přínosu do majetku poškozeného z důvodu způsobené škody (tzv. *lucrum cessans*). Dle trestního práva se však za majetkovou škodu považují také újmy, u kterých se připouští jejich zmírnění, resp. vyvážení peněžitou cestou (bolestné, ztížení společenského uplatnění).¹⁴

Pojem nemajetkové újmy trestní řád ve svých ustanoveních nedefinuje. Přikláním se k názoru, že tento pojem lze chápat tak, jak je vykládán předpisy práva občanského, kdy za nemateriální újmu je chápána újma, která se projeví jinde než na majetku osoby.¹⁵ I přesto považuji za vhodné poukázat na možný nesouhlas s výkladem nemajetkové újmy tak, jak je chápán občanským zákoníkem, který v extenzivním pojetí pod nemajetkovou újmu zahrnuje újmu na osobnostních statcích – na zdraví, životě, cti, lidské důstojnosti, soukromí a také bolestné a ztížení společenského uplatnění. Trestní řád v tomto směru nikde neobsahuje odkaz na předpisy práva občanského, proto se domnívám, že obsah pojmu nemajetkové újmy v intencích trestního řádu bude ještě potřeba dovodit judikaturou, a tak také postavit na jisto, které druhy nemajetkové újmy bude možné v penězích nahradit, a které nikoliv.¹⁶ Určité vodítko pro posuzování výše příznatelné nemajetkové újmy již poskytl Nejvyšší soud ve svém stanovisku¹⁷, ve kterém definoval základní ukazatele, ke kterým by mělo být při posuzování nároku přihlédnuto. Těmito kritérii jsou složitost případu, chování poškozeného, postup

---

¹²JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád*. 4. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 620.

¹³Tamtéž, s. 174.

¹⁴JELÍNEK, Jiří. *Poškozený v českém trestním řízení*. Praha: Karolinum, 1998, s. 22

¹⁵ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 512.

¹⁶GLATZOVÁ, Andrea. Předpoklady pro přiznání soukromoprávních nároků v adhezním řízení. *Trestněprávní revue*, 2012, roč. 11, č. 1, s. 8.

¹⁷Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 13. 4. 2011, sp. zn. Cpjn 206/2010

příslušných orgánů a význam předmětu řízení pro poškozeného.¹⁸ Souhlasím s názorem D. Gibalové o vhodnosti bližší specifikace skutečností rozhodných pro posouzení adhezních nároků na odškodnění nemateriální újmy v trestních předpisech z toho důvodu, že stanovení objektivní výše nemajetkové újmy je složitější než u újmy majetkové vzhledem k tomu, že její výše je založena na subjektivním vnímání trestné činnosti poškozeným.¹⁹

Novela trestního řádu č. 181/2011 Sb. zavedla do trestního práva další soukromoprávní institut bezdůvodného obohacení. Tento institut vychází ze základní zásady vyjádřené v ustanovení § 2991 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, dle kterého je obohacení povinen vydat ten, kdo se na úkor jiného bez spravedlivého důvodu obohatí. Jednotlivé kondikce bezdůvodného obohacení jsou pak demonstrativně vypočteny v odstavci následujícím. Jedná se o zisk majetkového prospěchu bez právního důvodu, plnění z právního důvodu, který odpadl, protiprávní užití cizí hodnoty a plnění za osobu, co po právu měla plnit sama. V trestním řízení se s odkazem na ustanovení § 43 odst. 3 TrŘ bude vždy jednat o bezdůvodné obohacení, které pachatel získal z trestné činnosti. To potvrzuje i V. Pelc, který upozorňuje na jednu z podstatných odlišností při posuzování bezdůvodného obohacení v oblasti občanského práva a v oblasti práva trestního. Bezdůvodného obohacení podle občanského zákoníku považujeme za kvazidelikt, u kterého není vyžadováno zavinění a protiprávní jednání obohaceného. Jde-li však o bezdůvodné obohacení získané v souvislosti s trestným činem, znaky protiprávnosti a zavinění musí být naplněny vždy. V opačném případě by se nejednalo o trestný čin a nárok na vydání bezdůvodného obohacení by nebylo možno v rámci adhezního řízení přiznat.²⁰

Dle mého názoru stávající definice poškozeného nastolí v trestním řízení pochybnosti, zda určitý nárok je nárokem na náhradu škody či nárokem na vydání bezdůvodného obohacení, s čímž se soudci trestních soudů budou muset vypořádat s ohledem na často nesnadné rozlišení toho, o který z nároků se v daném případě jedná. I přesto, že posouzení může být v konkrétním případě složité, je vhodné vycházet ze vzájemného vztahu obou institutů, kdy bezdůvodné obohacení je považováno za subsidiární vzhledem k náhradě škody.²¹

---

¹⁸Tamtéž

¹⁹GIBALOVÁ, Diana. Náhrada nemateriální újmy v trestním řízení. In JELÍNEK, Jiří, GŘIVNA, Tomáš. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. 1. vydání. Praha: Leges, 2012, s. 72–73.

²⁰PELC, Vladimír. Právo poškozeného na vydání bezdůvodného obohacení. In JELÍNEK, Jiří, GŘIVNA, Tomáš. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. 1. vydání. Praha: Leges, 2012, s. 82–85.

²¹Tamtéž

V souvislosti se stávající definicí poškozeného bych chtěla podotknout, že toto vymezení v průběhu vývoje prošlo řadou změn. Pro současnou úpravu poškozeného byla významnou novelou trestního řádu provedená zákonem č. 181/2011 Sb., která změnila definici poškozeného platnou od roku 1961, kdy za poškozeného byl považován každý, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková, morální nebo jiná škoda. Za majetkovou škodu byla považována škoda, kterou bylo možné vyjádřit v penězích a nejednalo se jen o škodu, v jejímž důsledku byl ztenčen majetek poškozeného, ale i o jinou materiální škodu, pokud její náhradu příslušné předpisy odškodňování přiznávaly, a kterou šlo odčinit uvedením do původního stavu nebo jinou náhradou (např. vyvážením peněžitou cestou u bolestného a ztížení společenského uplatnění). Morální škodou byla chápána újma spočívající v zásahu do práv dotčeného subjektu, který byl způsoben, např. trestnými činy proti lidské důstojnosti. Za poškozeného tak byla např. považována osoba pohlavně zneužitá, znásilněná, či pomluvená.²² Pojem jiné škody byl pak vykládán z hlediska vývojových stadií trestného činu. Nemuselo dojít k dokonání trestného činu, stačila tedy pouhá příprava či pokus trestného činu a osoba mohla být považována za poškozeného. V důsledku tohoto přístupu tak i osoba, proti které bylo vystřeleno, avšak nebyla zasažena, mohla v trestním řízení vystupovat jako poškozený. Právní úprava měla tedy za cíl důsledně zakročit proti útočníkovi a zabránit mu tak v opakování trestné činnosti.²³

Ačkoliv by se mohlo zdát, že novela výrazně posílila procesní práva poškozených v trestním řízení, ve všech směrech tomu tak není. Pozitivní přínos měla pro poškozené, na jejichž úkor se pachatel obohatil, a kteří se před její účinností mohli domáhat vydání bezdůvodného obohacení pouze žalobou u civilního soudu.²⁴ Jinak došlo k pouhé změně pojmosloví z morální škody na nemajetkovou újmu, což se práv poškozeného v konečném důsledku nedotklo. Z definice došlo k vypuštění pojmu jiná škoda, a tak za poškozeného nemůže nově být považován subjekt, kterému trestným činem pouze měla újma vzniknout. Definice tedy nepokrývá případy, kdy k samotnému ublížení na zdraví, škodě či bezdůvodnému obohacení nedojde.²⁵ V tomto směru byla definice poškozené osoby zúžena a domnívám se, že se tomu stalo ne zcela správně. V samotném důsledku této právní úpravy tak může dojít k odsouzení obviněného, např. za pokus vraždy na osobě, která nebude v řízení mít přiznána práva poškozeného. Mám za to, že tato právní úprava je nedostatečná a *de lege*

---

²²JELÍNEK, Jiří. *Poškozený v českém trestním řízení*. Praha: Karolinum, 1998, s. 22–24.

²³RŮŽEK, Antonín. *Obžalovací zásada v československém socialistickém trestním řízení*. Praha: Nakladatelství ČSAV, 1964, s. 101.

²⁴Důvodová zpráva k novele provedené zákonem č. 181/2011 Sb. ze dne 12. ledna 2011

²⁵JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 270.

ferenda bych přiznala status poškozeného i osobám, vůči kterým byl spáchán trestný čin ve stadiu pokusu. Naopak v případě přípravy trestného činu bych oprávnění poškozeného osobě, vůči níž byl trestný čin připravován, nepřiznala. Příprava je stadiem trestné činnosti, kdy ještě pachatel nezačal naplňovat znaky skutkové podstaty trestného činu, a tak zásah do práv osoby, vůči níž trestný čin směřuje, není takové intenzity, aby jí bylo nezbytné přiznávat práva poškozeného.

3.2 Kategorie poškozených

Trestní řád i odborná literatura²⁶ rozlišují dvě kategorie poškozených. Jedná se o poškozené, kteří mohou uplatňovat přímo v trestním řízení v rámci adhezního řízení nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy v penězích či vydání bezdůvodného obohacení podle § 43 odst. 3 TrŘ. Druhou skupinou jsou pak poškození, kteří takové oprávnění nemají, ale i přesto jim náleží ostatní procesní práva, která jim přiznává trestní řád vzhledem k tomu, že v řízení mají postavení strany.

Z uvedeného je patrné, že pojem poškozeného dle ustanovení § 43 odst. 1 TrŘ je pojmem širším, než je pojem poškozeného jako subjektu adhezního řízení. V případě, že pachatel v průběhu trestního řízení plně nahradí škodu způsobenou trestným činem, potom již poškozený nemůže být subjektem adhezního řízení, ale stále je považován za poškozeného ve smyslu § 43 odst. 1 TrŘ.²⁷ Naopak u právních nástupců poškozeného může být situace opačná. Právní nástupci mohou být subjektem adhezního řízení a pokračovat tak v uplatňování práva poškozeného dle § 43 odst. 3 TrŘ, nelze je však považovat za poškozené, kterým by trestným činem byla přímo způsobena škoda ve smyslu § 43 odst. 1 TrŘ. Není přitom rozhodné, zda např. smrt poškozeného či zánik právnické osoby nastaly před zahájením trestního stíhání nebo až v jeho průběhu. Právní nástupce v obou případech vstupuje přímo do práv poškozeného, která se však dle komentáře²⁸ týkají pouze uplatnění nároku na náhradu škody nebo vydání bezdůvodného obohacení. Mohu tedy konstatovat, že poškozený ve smyslu ustanovení § 43 odst. 3 TrŘ je ve své podstatě civilním žalobcem, jež v trestním řízení uplatňuje svůj občanskoprávní nárok vzniklý spácháním trestného činu.²⁹

Pokud jde o uplatnění nároku na náhradu škody nebo vydání bezdůvodného obohacení § 45 odst. 3 TrŘ stanoví, že, přecházejí práva, která tento zákon přiznává poškozenému,

---

²⁶Tamtéž, s. 272.

²⁷JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 4. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 615–617.

²⁸ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 547.

²⁹JELÍNEK, Jiří. *Poškozený v českém trestním řízení*. Praha: Karolinum, 1998, s. 26–33.

i na jeho právního nástupce. Toto ustanovení není možné vykládat restriktivně, jak jsem uvedla výše, s omezením se na přechod pouhého nároku poškozeného na právního nástupce. Z dikce zákona je patrné, že na právního nástupce přecházejí práva, která trestní řád poškozenému přiznává. Dle mého přesvědčení je tedy nutné toto ustanovení vykládat tak, že v případě smrti fyzické osoby nebo zániku osoby právnické přejde jejich nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy v penězích či vydání bezdůvodného obohacení na právního nástupce, který tento nárok bude v trestním řízení dále uplatňovat a v souvislosti s ním bude moci využívat veškerých práv, která trestní řád poškozenému přiznává, tzn. i těch, která jsou přiznána poškozenému dle § 43 odst. 1 TrŘ.

Rozlišování zmíněných kategorií poškozených má značný význam, a to zejména v tom, jaká procesní práva trestní řád té které kategorii přiznává. Musím zdůraznit, že i v případě, kdy poškozený neučiní návrh podle § 43 odst. 3 TrŘ, je povinností soudu mu poskytnout plnou možnost uplatnění jeho práv, která mu vyplývají z § 43 odst. 1 TrŘ.³⁰

3.3 Poškozený versus oběť trestného činu

Od pojmu poškozeného je nezbytné odlišit pojem oběť trestného činu, který bývá někdy ne zcela správně zaměňován. Tento pojem byl zaveden do českého právního řádu zákonem č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti. Účelem zákona bylo zajistit poskytnutí určité peněžité částky obětem trestných činů představující náhradu vzniklé újmy v případech, kdy škoda nebyla plně uhrazena pachatelem. Za oběť byla považována fyzická osoba, které v důsledku trestného činu vznikla škoda na zdraví, ale také osoba pozůstalá po oběti, která v důsledku trestného činu zemřela, byla-li rodičem, manželem nebo dítětem zemřelého a současně v době jeho smrti s ním žila v domácnosti, nebo osoba, které zemřelý poskytoval nebo byl povinen poskytovat výživu (§ 2 odst. 1 a 2 zákona č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti). Zákon byl nahrazen zcela novým zákonem č. 45/2013, o obětech trestných činů, který za oběť považuje v souladu s § 2 odst. 2 ZOTČ fyzickou osobu, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma, nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil. Pod pojem oběti podřazuje zákon i tzv. nepřímou oběť, tj. příbuzného nebo osobu blízkou oběti, která v důsledku trestného činu zemřela.

Z výše uvedených definic je patrné, že pojem poškozený a oběť trestného činu se vzájemně částečně překrývají. Přesto je oběť vůči poškozenému širším pojmem, protože

---

³⁰Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 15. ledna 1973, sp. zn. 1 Tz 62/72

zahrnuje také osoby, kterým nebyla způsobena újma v přímé souvislosti s trestným činem, o kterém se vede řízení, a jsou tedy dotčeny trestným činem jen zprostředkovaně. V jistém směru je však pojem oběť oproti pojmu poškozený užší, protože zahrnuje pouze osoby fyzické. Právnícké osoby nemohou být oběťmi trestného činu ze samé podstaty věci – nemohou být nositeli citů a pociťovat újmu jako osoba fyzická, neboť jsou pouze uměle vytvořenými právními fikcemi.³¹ Dalším rozdílem mezi oběma pojmy je to, že poškozený je procesním pojmem a je nadán procesními právy, např. možností v rámci adhezního řízení vymáhat náhradu škody. Jak už jsem výše uvedla, toto jeho právo v případě smrti fyzické osoby, či zániku právnícké osoby přechází na právní nástupce. U oběti je přechod práv vyloučen z toho důvodu, že je považována za subjekt, kterému je poskytována státem zvláštní péče vázána pouze na jeho osobu. Rozdíl mezi poškozeným a obětí trestného činu také spočívá v požadavku skutečného ublížení na zdraví, způsobení majetkové škody či nemajetkové újmy nebo bezdůvodného obohacení. Poškozeným je osoba, které skutečně důsledkem trestného činu byla způsobena újma. Naopak pro status oběti postačí pouhá skutečnost, že trestným činem měla újma vzniknout.³² Rozsah poskytované péče je rovněž u poškozeného odlišný než u oběti trestného činu. Poškozenému se hradí pouze škoda vzniklá v příčinné souvislosti s trestným činem, naopak oběti se hradí i péče, jejímž účelem je předcházet vzniku druhotné újmy v důsledku tzv. sekundární viktimizace. ZOTČ druhotnou újmu v obecné rovině vymezuje v § 2 odst. 5 jako ochranu před újmu způsobenou nikoli trestným činem, ale v důsledku přístupu orgánů veřejné moci.

Další rozdíl mezi poškozeným a obětí trestného činu pramení z § 3 odst. 1 ZOTČ, který v poslední větě vyjadřuje princip nezávislosti statusu oběti na trestním řízení, když říká, že na postavení oběti nemá vliv, pokud nebyl pachatel zjištěn nebo odsouzen. Naopak pro poškozeného může mít nezjištění pachatele fatální následky, protože nebude mít možnost řádně uplatnit svůj nárok v trestním řízení, neboť ten je vždy třeba uplatnit proti určité osobě.³³

Na základě výše uvedeného jsem dospěla k závěru, že oběť trestného činu je třeba chápat nejen z právního hlediska, ale je nutné na ni nahlížet také jako subjekt ovlivněný negativními sociálními dopady. Z toho důvodu je i poskytovaná péče oběti širší

---

³¹JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 270.

³²Tamtéž

³³JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 4. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 615.

než poškozenému, zahrnuje jak právní pomoc, psychologické či sociální poradenství, ale také restorativní programy.³⁴

---

³⁴VÁLKOVÁ, Helena. Pomoc obětem trestných činů, náhrada škody a její vymahatelnost ve světle nové legislativy. *Právník*, 2013, č. 1, s. 31.

4 Procesní práva poškozeného v trestním řízení

Vzhledem k širokému vymezení pojmu poškozeného trestní řád tomuto subjektu přiznává ve svých ustanoveních poměrně rozsáhlá práva. Povinností orgánů činných v trestním řízení je poškozeného o těchto právech poučit a poskytnout mu plnou možnost jejich uplatnění. Naopak poškozenému není stanovena povinnost tato práva vykonávat. Trestní řád v § 43 odst. 5 dává poškozenému možnost upustit od výkonu svých oprávnění a nelze jej k jejich uplatňování v řízení jakkoliv nutit.³⁵

Procesní práva poškozeného můžeme rozdělit na práva, která náleží každému poškozenému bez rozdílu, tedy bez ohledu na možnost uplatňovat svůj nárok v řízení a na práva poškozeného, který navrhl, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost k náhradě škody, nemajetkové újmy v penězích či vydání bezdůvodného obohacení. K tomuto dělení práv je nutno podotknout, že poškozený může v trestním řízení vystupovat také jako svědek. V případě takového postavení poškozeného v řízení, kdy slouží hlavně jako důkazní prostředek, mu náleží ještě některá další procesní práva.³⁶ V praxi může docházet k případům, kdy se soudy zabývají jen právem poškozeného na náhradu škody, nemajetkové újmy v penězích či vydání bezdůvodného obohacení, a nerozlišují tak mezi procesním uplatněním hmotných práv poškozeného a „čistě“ procesními právy poškozeného.³⁷

4.1 Práva náležející každému poškozenému

V této podkapitole se budu zabývat právy, která náležejí poškozenému bez ohledu na to, zda uplatnil nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy v penězích či vydání bezdůvodného obohacení. Práva takového poškozeného jsou pak demonstrativně vymezena v § 43 odst. 1 TrŘ. K takovým právům zejména patří právo činit návrhy na doplnění dokazování, právo nahlížet do spisů (§ 65 TrŘ), zúčastnit se sjednávání dohody o vině a trestu, zúčastnit se hlavního líčení a veřejného zasedání konaného o odvolání nebo o schválení dohody o vině a trestu a před skončením řízení se k věci vyjádřit. Trestní řád přiznává i další práva poškozenému v následujících ustanoveních. Těmito právy jsou, např. právo poškozeného používat svého mateřského jazyka (§ 2 odst. 14 TrŘ), právo být poučen o svých právech (§ 46 TrŘ), právo nechat se zastupovat zmocněncem (§ 50 TrŘ), právo být

³⁵JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 277–278.

³⁶JELÍNEK, Jiří. *Poškozený v českém trestním řízení*. Praha: Karolinum, 1998, s. 41–45.

³⁷PETŘÍČEK, Libor. *K postavení poškozeného v trestním řízení* [online]. Epravo.cz, 15. března 2002 [cit. 1. března 2015]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/k-postaveni-poskozeneho-v-trestnim-řízení-22115.html>>.

vyrozuměn o konání hlavního líčení a o tom, že v případě jeho nedostavení se, bude soud rozhodovat na základě jeho dříve učiněném návrhu obsaženém ve vyšetřovacím spise, nebo pokud bude soudu takový návrh doručen před zahájením dokazování (§ 198 odst. 2 TrŘ), právo udělit souhlas s trestním stíháním (§ 163 TrŘ) a také právo klást se souhlasem předsedy senátu vyslýchaným osobám otázky v hlavním líčení a činit návrhy na doplnění dokazování (§ 215 odst. 1 a 4 TrŘ), i když poškozený nemá právo provádět sám výslech těchto osob. Poškozený má rovněž právo nahlížet do spisů, s výjimkou protokolu o hlasování a osobních údajů svědka podle § 55 odst. 2 TrŘ (§ 65 TrŘ). Jde-li o opravné prostředky, poškozený může, např. podávat stížnost proti usnesení o odložení věci (§ 159a odst. 7 TrŘ), proti usnesení o postoupení věci (§ 171 odst. 2 TrŘ) i proti usnesení o zastavení trestního stíhání (§ 172 odst. 3 TrŘ).³⁸

V souvislosti s přijetím zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů s účinností k 1. 8. 2013 došlo k dalšímu značnému rozšíření procesních práv poškozených, jelikož přijetím tohoto předpisu byl novelizován také trestní řád. Byla přijata nová oprávnění, která dle mého názoru mají sloužit jako psychická podpora či pomoc pro poškozeného. Jsou jimi zejména právo na doprovod důvěrníkem (primárně zakotvené v ZOTČ) a také možnost poškozeného, který je obětí trestného činu podle zákona o obětech trestných činů, učinit prohlášení o tom, jaký dopad měl spáchaný trestný čin na jeho dosavadní život (§ 43 odst. 4 TrŘ), což mu může pomoci vyrovnat se s negativními dopady trestného činu na jeho osobu. Stejný význam pak spatřuji v bezvýjimečném zákazu konfrontace poškozeného mladšího osmnácti let s obviněným, v případě trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti (§ 104a odst. 5 TrŘ) či zavedení předběžných opatření za účelem snížení rizika další viktimizace oběti.³⁹

Nově je také upravena problematika zastoupení poškozeného zmocněncem a rozšířen okruh poškozených, kteří mají právo na bezplatnou právní pomoc, případně pomoc za sníženou odměnu (§ 50 – § 51a TrŘ). Novela rovněž posílila ochranu poškozeného tím, že mu poskytla právo žádat, aby jeho osobní údaje nebyly uvedeny v protokolu o provedení úkonu, není-li to nezbytné pro dosažení účelu trestního řízení (§ 55 odst. 1 písm. c) TrŘ). Důležité je také právo poškozeného v případě výslovné žádosti na doručení opisu usnesení o zahájení trestního stíhání (§ 160 odst. 2 TrŘ) a právo v přiměřené době prostudovat spisy

---

³⁸JELÍNEK, Jiří. *Poškozený v českém trestním řízení*. Praha: Karolinum, 1998, s. 41–43.

³⁹VÁLKOVÁ, Helena. Pomoc obětem trestných činů, náhrada škody a její vymahatelnost ve světle nové legislativy. *Právník*, 2013, č. 1, s. 32.

a učinit návrhy na doplnění vyšetřování po jeho skončení policejním orgánem (toto právo je však přiznáno pouze poškozenému dle § 43 odst. 3 TrŘ).⁴⁰

4.2 Práva náležící pouze subjektu adhezního řízení

Poškozenému, který uplatnil nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy či na vydání bezdůvodného obohacení, jsou v trestním řádu mimo výše zmíněných práv, přiznána navíc některá další procesní práva. Základním oprávněním poškozeného je právo na uplatnění nároku vůči obviněnému, které vyplývá ze samotného ustanovení § 43 odst. 3 TrŘ. Dalším významným oprávněním poškozeného je napadnout výrok o náhradě škody, nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení nebo proto, že takový výrok nebyl učiněn, odvoláním. Napadat může rovněž porušení ustanovení o řízení, jestliže porušení mohlo způsobit nesprávnost nebo absenci výroku (§ 246 TrŘ). Poškozený má možnost podat stížnost proti usnesení soudu, jímž byla povolena obnova řízení ve výroku o přiznaném nároku na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení (§ 141 odst. 2 věta druhá, § 142 odst. 1 a § 286 odst. 3 TrŘ).⁴¹ Dalším právem je právo požadovat po odsouzeném, aby mu za podmínek § 154 TrŘ nahradil náklady, které mu vznikly v souvislosti s účelným uplatněním jeho nároku. Významným oprávněním je také právo učinit návrh na zajištění nároku na majetku obžalovaného až do výše pravděpodobné škody, nemajetkové újmy, či bezdůvodného obohacení, které mu byly trestným činem způsobeny (§ 47 TrŘ).

Jedním z nejdůležitějších a základních práv poškozeného s nárokem na náhradu škody, nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení, je právě právo na uplatnění svého nároku v adhezním řízení, neboť soud o nároku nerozhoduje z úřední povinnosti.⁴² Uplatnění nároku pak musí mít náležitosti, bez jejichž splnění soud poškozenému nárok nepřizná. Z návrhu musí být patrné, z jakých důvodů a v jaké výši se nárok uplatňuje a je třeba ho uplatnit vůči konkrétní osobě.⁴³ Podmínky uplatnění nároku můžeme rozdělit na podmínky procesněprávní a podmínky hmotněprávní. Mezi podmínky hmotněprávní lze zařadit požadavek vzniku majetkové škody, nemajetkové újmy nebo bezdůvodného obohacení, které jsou v příčinné souvislosti se skutkem, pro který je obviněný stíhán. Za procesněprávní

---

⁴⁰VÁLKOVÁ, Helena, GRIVNA, Tomáš. Nový zákon o obětech trestných činů a jeho význam pro aplikační praxi. *Trestněprávní revue*, 2013, roč. 12, č. 4, s. 86–87.

⁴¹ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3424.

⁴²FOLTÝN, Leo. Postavení poškozeného v trestním řízení. *Ekonom*, 1997, č. 14, s. 7.

⁴³STRÍŽ, Igor a kol. *Trestní zákoník a trestní řád - 2. díl*. Praha: Linde, 2010, s. 139.

podmínky je možné považovat včasné a řádné uplatnění nároku, identifikaci konkrétní osoby, vůči níž návrh směřuje a absenci rozhodnutí věci v občanskoprávním či jiném řízení.⁴⁴

Jde-li o včasné uplatnění nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy v penězích či na vydání bezdůvodného obohacení, musím zdůraznit, že poškozený je oprávněn nárok vůči obviněnému uplatnit již v rámci oznámení o skutečnostech nasvědčujících spáchání trestného činu. Nejzazším okamžikem pro řádné uplatnění nároku je pak v hlavním líčení moment před zahájením dokazování (§ 43 odst. 3 TrŘ, § 206 odst. 2 TrŘ). Je-li sjednávána dohoda o vině a trestu, je tímto okamžikem první jednání o dohodě. V případě, že se hlavní líčení nekoná, lze tyto nároky uplatnit před vydáním trestního příkazu (§ 314f odst. 1 písm. e) TrŘ).

V této souvislosti jsem si kladla otázku, o jakou lhůtu se jedná. Na což mi poskytla odpověď judikatura, když stanovila již v roce 1999, že jde o lhůtu procesní a trestní řád neumožňuje její navrácení.⁴⁵ Po zahájení dokazování již není dána poškozenému možnost uplatňovat nárok na náhradu škody, a to i když bylo toto opožděné uplatnění důsledkem nesprávného poučení ze strany orgánu činného v trestním řízení nebo jiného nesprávného postupu tohoto orgánu.⁴⁶ S touto právní úpravou se nemohu ztotožnit, neboť mám za to, že absence poučení poškozeného ze strany orgánů činných v trestním řízení by neměla vést k zániku práva poškozeného na uplatnění jeho nároku. *De lege ferenda* považuji za nutné do trestního řádu zavést právo na navrácení lhůty pro uplatnění nároku poškozeného, a to zejména v případech, kdy v důsledku pochybení soudu (např. při nevyrozumění poškozeného o době konání hlavního líčení) je poškozenému již znemožněno v řízení včas uplatnit svůj nárok a tím jde k jeho tíži nesprávný postup orgánů činných v trestním řízení.

Další procesní podmínkou nezbytnou k přiznání nároku poškozeného je jeho řádné uplatnění. Z návrhu musí být patrné, z jakých důvodů a v jaké výši se nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení uplatňuje. Výši škody, nemajetkové újmy nebo bezdůvodného obohacení musí poškozený vyčíslit přesnou částkou, nebo alespoň minimální částkou, např. pokud poškozený zatím nemá informace o celkové výši škody. V adhezním řízení je soud vázán návrhem poškozeného a nemůže přiznat více, než bylo požadováno. Poškozený má ovšem právo svůj návrh upřesnit do doby než se soud odebere k závěrečné poradě. Poškozený má také možnost požadovat naturální restituci za

---

⁴⁴VICHEREK, Roman. *Podmínky přiznání nároku na náhradu škody v trestním řízení* [online]. Epravo.cz, 29. října 2014 [cit. 1. března 2015]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/podminky-priznani-naroku-na-nahradu-skody-v-trestnim-řízení-95828.html>>.

⁴⁵Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 6. října 1999, sp. zn. 8 To 335/99

⁴⁶VICHEREK, Roman. *Podmínky přiznání nároku na náhradu škody v trestním řízení* [online]. Epravo.cz, 29. října 2014 [cit. 1. března 2015]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/podminky-priznani-naroku-na-nahradu-skody-v-trestnim-řízení-95828.html>>.

podmínky, že je to možné a účelné.⁴⁷ Chtěla bych podotknout, že za řádné uplatnění nároku na náhradu škody nelze považovat stanovení výše škody tak, že bude teprve dodatečně vyčíslena znalcem, či prohlášení, že se poškozený ve smyslu § 43 odst. 3 TrŘ připojuje k trestnímu řízení.⁴⁸

Dalším předpokladem je pak požadavek, aby nárok směřoval vůči konkrétní osobě. Je tedy logické, že povinnost k náhradě škody nelze uložit tomu obviněnému, proti kterému poškozený neuplatnil nárok, a to ani tehdy, pokud se jako spoluobviněný na vzniku škody podílel.⁴⁹ V případě vzniku škody společným jednáním dvou obviněných, jsou povinni k náhradě škody společně a nerozdílně, soud ovšem může zavázat obviněné k povinnosti nahradit škodu s ohledem na jejich podíl na jejím vzniku. Soud tento postup však volí ve výjimečných případech, s přihlédnutím k okolnostem konkrétního případu, hlavně za účelem větší možnosti poškozeného vymoci vzniklou škodu v případě, že jeden z odsouzených neplní.⁵⁰

Ke splnění všech podmínek přiznání nároku poškozeného je zapotřebí, aby o nároku nebylo vydáno rozhodnutí v občanskoprávním či jiném řízení. Trestní řád nezná překážku věci zahájené, a tak není vyloučeno, že o jednom a totéž nároku může být vedeno jak řízení civilní či jiné, tak řízení trestní. V trestním řízení však nelze uplatňovat nárok, jestliže už civilní řízení dospělo k vydání rozhodnutí, které ještě ani nemusí nabýt právní moci. V případě zjištění, že již bylo o nároku poškozeného vydáno rozhodnutí v občanskoprávním nebo jiném příslušném řízení, soud vysloví usnesením, že osobu jako poškozeného nepřipouští (§ 206 odst. 3, 4 TrŘ).⁵¹

---

⁴⁷Tamtéž

⁴⁸Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 5. prosince 2002, sp. zn. 4 Tz 76/2002

⁴⁹Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 27. 8. 1993, sp. zn. 7 To 116/1993

⁵⁰VICHEREK, Roman. *Podmínky přiznání nároku na náhradu škody v trestním řízení* [online]. Epravo.cz, 29. října 2014 [cit. 1. března 2015]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/podminky-priznani-naroku-na-nahradu-skody-v-trestnim-rizeni-95828.html>>.

⁵¹GLATZOVÁ, Andrea. Předpoklady pro přiznání soukromoprávních nároků v adhezním řízení. *Trestněprávní revue*, 2012, roč. 11, č. 1, s. 6.

5 Některé vybrané instituty vážící se na práva poškozeného

Cílem mé diplomové práce není pojednat o veškerých oprávněních, která poškozenému poskytuje trestní řád. Vzhledem ke značnému rozsahu práv poškozeného a této problematice ani není v možnostech diplomové práce zabývat se všemi instituty. Proto pojednám pouze o vybraných institutech, kterým se budu věnovat podrobněji. V následujících kapitolách budu poukazovat na aplikační problémy, které jsou spjaty s uplatňováním vybraných procesních práv.

5.1 Souhlas poškozeného s trestním stíháním

Souhlas poškozeného s trestním stíháním představuje možnost aktivní účasti poškozeného v trestním řízení. Právní institut trestního stíhání se souhlasem poškozeného je obsažen v ustanovení § 163 a § 163a TrŘ a poskytuje poškozenému oprávnění svým projevem vůle disponovat s trestním řízením. Toto dispoziční právo poškozeného se vztahuje na celé trestní řízení, až do stádia odvolacího. Souhlas může poškozený vzít zpět, ale výslovně odepřený souhlas nelze znovu udělit a trestní stíhání je pak navždy vyloučeno. V případě zpětvzetí však mají orgány činné v trestním řízení povinnost přezkoumat, zda skutek, pro který se trestní stíhání vede, nenaplnuje též znaky trestného činu, k jehož stíhání není nutný souhlas.⁵²

Trestní stíhání je podmíněno souhlasem poškozeného u taxativně vyjmenovaných trestných činů. Souhlas poškozeného je vyžadován tehdy, pokud trestní stíhání je či má být vedeno proti tomu, kdo je ve vztahu k poškozenému osobou, vůči které by měl poškozený jako svědek právo odepřít výpověď (§ 163 odst. 1 TrŘ). § 100 odst. 2 TrŘ vymezuje tyto osoby tak, že se jedná o příbuzného v pokolení přímém, sourozence, osvojitele, osvojence, manžela, partnera, druha, popřípadě o jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném, pokud by jejich újmu právem pociťoval jako újmu vlastní. Trestní stíhání bez souhlasu poškozeného je také vyloučeno u trestného činu znásilnění podle § 185 odst. 1, 2 TZ a to proti tomu, kdo je nebo v době spáchání činu byl ve vztahu k poškozenému manželem, partnerem nebo druhem. Souhlas je vyžadován i pro trestní stíhání pro trestný čin opilství dle § 360 TZ, pokud jinak vykazuje znaky skutkové podstaty některého z taxativně vyjmenovaných trestných činů. Pojmem poměr obdobný rodinnému se blíže zabýval Krajský soud v Českých Budějovicích v rozhodnutí sp. zn. 4 To 935/1994, ve kterém za takový poměr označil, např. poměr druha

---

⁵²JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 4. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 822–823.

a družky, poměr sešvagřených osob, poměr jednoho z rodičů k nevlastnímu dítěti, pokud žije s tímto dítětem ve společné domácnosti, poměr občana k dítěti, které mu bylo svěřeno do výchovy apod.⁵³

Souhlas poškozeného s trestním stíháním, tak představuje důležitou výjimku ze zásady oficiality, na základě které mají orgány činné v trestním řízení povinnost v řízení postupovat z úřední povinnosti. Zásada legality jako konkretizace již výše zmíněné zásady je však také tímto institutem prolomena. Dle této zásady je státní zástupce povinen stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví. V případě nesouhlasu poškozeného s trestním stíháním státní zástupce o své právo přichází a takový nesouhlas odůvodňuje postup podle § 11 odst. 1 písm. h) TrŘ a trestní stíhání je tak nepřípustné.

Tento institut byl do trestního řádu zaveden novelou z roku 1990 a bylo jím upřednostněno právo poškozeného zvolit možnost nestíhat jemu blízké osoby před veřejným zájmem na potrestání pachatele. Při poměřování těchto jednotlivých zájmů tak převážil zájem poškozeného a jeho vazby s obviněným. Hlavním účelem zavedení tohoto institutu bylo zohlednit fakt, kdy samotným spácháním trestného činu a odsouzením, vedle poškozeného mohou být fakticky postiženy i další osoby, které jsou vypočteny v § 163 odst. 1 TrŘ.⁵⁴ Ustanovením se dle mého názoru zákonodárce snaží předejít důsledkům, kdy trestní stíhání může poškozenému spíše uškodit a zhoršit jeho vztahy s obviněným, a prohloubit tak jeho emocionální újmu. Institut zohledňuje fakt, že poškozený v některých případech ani sám na trestním stíhání nemusí mít zájem. V konečném důsledku může někdy vést k prohloubení konfliktu mezi pachatelem a poškozeným nebo opakování násilí, aniž by státní orgány mohly efektivně tomuto vývoji zabránit.⁵⁵

Pro udělení souhlasu poškozeného s trestním stíháním je vyžadována zákonem stanovená forma. Souhlas musí být poškozeným předložený buď písemně, či zaznamenán do protokolu.⁵⁶ Musí být určitým a srozumitelným projevem vůle, který je adresován orgánu činnému v trestním řízení. Nelze souhlas poškozeného vyvozovat konkludentně (např. z okolností případu, jeho vztahu k obžalovanému, z výpovědí svědků apod.).⁵⁷

Souhlas tedy musí být výslovný a poškozený jej dává vždy pro konkrétní trestný čin a ve vztahu k trestnímu stíhání konkrétní osoby. Je-li trestní stíhání vedeno pro skutek, jehož

---

⁵³JELÍNEK, Jiří. *Poškozený v českém trestním řízení*. Praha: Karolinum, 1998, s. 102.

⁵⁴JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 4. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 822.

⁵⁵MUSIL, Jan. Má být omezeno dispoziční právo poškozeného udílet souhlas s trestním stíháním podle § 163 tr. ř.? *Trestní právo*. 2003, ročník 8, č. 12, s. 13.

⁵⁶STRÍŽ, Igor a kol. *Trestní zákoník a trestní řád – 2. díl*. Praha: Linde, 2010, s. 525.

⁵⁷Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 3. 7. 2002, sp. zn. 5 To 31/02

právní posouzení se v průběhu změny na skutek obsažený v taxativním výčtu § 163 odst. 1 TrŘ, orgány činné v trestním řízení mají povinnost si souhlas vyžádat.

V případě, že skutek bude naplňovat několik trestných činů v jednočinném souběhu, z nichž jen ohledně jednoho trestného činu bude vyžadován souhlas, není možné pro neudělení souhlasu s tímto trestným činem, zastavit trestní stíhání a dále se skutek bude stíhat pro trestný čin, pro nějž není vyžadován souhlas. Jestliže trestnými činy spáchanými v jednočinném souběhu bude poškozeno několik osob a některá z nich neudělí souhlas s trestním stíháním, lze v trestním stíhání pokračovat, ale obviněnému není možno přičítat újmu, která vznikla poškozenému, který souhlas odepřel.⁵⁸

Specifický vztah mezi poškozeným a obviněným musí existovat v době, kdy se trestní stíhání vede, respektive má vést, nikoli v době spáchání trestného činu. V praxi tedy nelze v již zahájeném trestním stíhání pokračovat, pokud např. poškozený a obviněná uzavřou sňatek a poškozený souhlas odepře, ale i tehdy, pokud nebyl o udělení souhlasu požádán.

Rozdílnou úpravu můžeme nalézt u trestného činu znásilnění dle § 163 odst. 1 TrŘ. Trestní stíhání pro tento trestný čin lze totiž se souhlasem poškozeného zahájit, či v něm pokračovat proti tomu, kdo je nebo v době spáchání činu byl ve vztahu k poškozenému manželem, partnerem nebo druhem. Jak je z dikce zákona patrné, okruh osob vyjmenovaných u trestného činu znásilnění je omezený oproti ostatním trestným činům, k jejichž stíhání je vyžadován souhlas.

V § 163a TrŘ jsou upraveny případy, kdy je vyloučeno dispoziční právo poškozeného z důvodu zvláštních okolností.⁵⁹ Souhlas není třeba v případě, kdy trestným činem byla způsobena smrt poškozeného, poškozený není schopen udělit souhlas pro duševní chorobu nebo poruchu, pro kterou byla omezena jeho způsobilost právně jednat, poškozeným je osoba mladší 15 let či v případě, kdy je zřejmé, že souhlas dán nebyl, nebo byl vzat zpět z důvodu tísně, kterou obviněný vyvolal výhrůzkami, nátlakem, závislostí nebo podřízeností.

V této souvislosti považuji za vhodné upozornit na to, že mohou vznikat otázky v případě, kdy byl poškozený v době spáchání trestného činu mladší 15 let, věku však dovršil poté, co bylo zahájeno trestní stíhání. Zastávám názor, že je nutné osobu, která v průběhu trestního řízení dovršila 15 let, poučit a souhlas s trestním stíháním vyžadovat, stejně jako splnit povinnost se dotázat na souhlas i jejího zákonného zástupce vzhledem k nedostatku svéprávnosti osoby. Smyslem ustanovení § 163a TrŘ je neschopnost osoby mladší 15 let

---

⁵⁸RŮŽIČKA, Miroslav, PŮRY, František, ZEŽULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhezni řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 530–540.

⁵⁹Tamtéž, str. 541.

posoudit důsledky trestního stíhání, a proto se zde plně uplatní zásada oficiality, respektive legality. Pokud však dosáhne 15. roku, mělo by se dle mého názoru postupovat podle obecné úpravy v § 163 odst. 1 TrŘ.

Existují však i názory opačné, např. M. Růžička⁶⁰ upřednostňuje hmotněprávní posouzení s odkazem na to, že § 163a se má vykládat podle doby spáchání trestného činu. Pokud v tomto případě dojde k dovršení věku 15 let, souhlas osoby s trestním stíháním se vůbec neuplatní a osoba ani není oprávněna vzít souhlas zpět. Hlavním důvodem tohoto přístupu je možná změna věku poškozeného v různých stádiích řízení a v důsledku této změny možnost závislosti vyžadování souhlasu poškozeného na rychlosti samotného trestního řízení. Udělení či neudělení souhlasu s trestním stíháním pak tedy může záviset na subjektivní okolnosti, kterou je rychlost trestního řízení. Z tohoto důvodu dochází k upřednostnění právní jistoty před oprávněním poškozeného udělit souhlas s trestním stíháním.⁶¹ Musím tomuto názoru oponovat s ohledem na oprávnění poškozeného dle § 163 TrŘ vzít svůj souhlas zpět, a to až do stádia odvolacího řízení. Taková úprava neposkytuje právní jistotu v případě poškozeného, který nabytí věku 15 let, nevidím tedy dostatečnou oporu v tom, proč by poškozený, který v průběhu trestního řízení věku 15 let teprve dosáhne, nemohl projevit svou vůli, zda trvá na trestním stíhání obviněného, či nikoliv. Pokud poměruji tyto dva právem chráněné zájmy, tj. zájem poškozeného udělit svůj souhlas s trestním stíháním po nabytí věku 15 let a požadavek právní jistoty, musím upřednostnit zájem poškozeného, i s ohledem na to, že pouhá jediná argumentace závislosti udělení souhlasu na rychlosti probíhajícího řízení mi nepřijde natolik silná, aby převážila právo poškozeného disponovat s řízením.

V souvislosti s institutem souhlasu s trestním stíháním bych chtěla vymezit vztah ustanovení § 44 odst. 1 TrŘ a § 163 TrŘ. V § 44 odst. 1 TrŘ je stanoveno, že oprávnění poškozeného nemůže vykonávat ten, kdo je v trestním řízení stíhán jako spoluobviněný. Otázkou v tomto případě zůstává, zda náleží dispoziční právo v § 163 TrŘ i poškozenému, který je ve společném řízení spoluobviněným. Takový výklad ustanovení § 163 TrŘ by se však mohl zdát v rozporu § 44 odst. 1 TrŘ. Odpověď přinesla judikatura, když zaujala názor, že v případě vzájemného fyzického napadení sourozenců je při ublížení na zdraví možné trestní stíhání každého z nich jen se souhlasem druhého sourozence.⁶² Možnost tohoto výkladu je dána specialitou § 163 TrŘ k § 44 odst. 1 TrŘ a jeho aplikace má tedy před omezením zakotveným v § 44 odst. 1 TrŘ přednost. Musím ovšem zdůraznit, že právo udělit

---

⁶⁰RŮŽIČKA, Miroslav, PŮRY, František, ZEZULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhezni řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 547.

⁶¹Tamtéž

⁶²Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 20. března 1991, sp. zn. 4 To 61/91

souhlas s trestním stíháním je dáno za účelem ochrany rodinných vztahů. V žádném případě tedy obviněnému nepřísluší ostatní práva poškozeného, např. právo na náhradu škody, na náhradu účelně vynaložených nákladů nebo zajištění nároku.⁶³

Soudy se také zabývaly otázkou, zda právo poškozeného udělit souhlas s trestním stíháním může vykonávat i jiná osoba, např. právní nástupce poškozeného. Na základě judikatury je třeba souhlas poškozeného vykládat tak, že se jedná o právo vážící se pouze na osobu poškozeného a nemůže přecházet na jeho dědice (R 54/1998 Sb. rozh. tr.). V této souvislosti však musím zdůraznit, že v případě mladistvého poškozeného může právo udělit souhlas s trestním stíháním vykonávat jeho zákonný zástupce. V případě střetu zájmů zákonného zástupce, který v posuzovaném případě bude obviněným či manželem obviněného atd., ustanoví soud poškozenému opatrovníka (§ 45 odst. 2 TrŘ).⁶⁴

Podle mého názoru je současná právní úprava v mnohém nedokonalá. Otázkou zůstává, zda by souhlas s trestním stíháním neměl být rozšířen na veškeré bagatelní trestné činy bez ohledu na podmínku příbuzenského vztahu mezi poškozeným a obviněným. I jiní poškození totiž nemusejí mít na trestním stíhání zájem, či s ním mohou dokonce nesouhlasit. Bagatelní trestný čin je činem, jehož společenská škodlivost je taková, že je na místě jej označit za trestný, přesto je jeho závažnost natolik nízká, že není nezbytné uplatnit vůči pachateli veškeré důsledky spojené s trestní odpovědností. Hlavním argumentem P. Jiríčka a M. Hrušákové pro rozšíření institutu trestního stíhání se souhlasem poškozeného je existence svolení poškozeného jakožto okolnosti vylučující protiprávnost, kdy poškozený svolí k zásahu do svého práva, se kterým je oprávněn disponovat. Dle § 30 odst. 2 TZ tak může být učiněno i po spáchání skutku, mohl-li pachatel udělení svolení předpokládat. Za tuto okolnost je tedy považována i následná akceptace jednání ze strany poškozeného.⁶⁵

Dovoluji si však s tímto názorem nesouhlasit, neboť považuji institut svolení poškozeného za institut, který směřuje na jiné situace (např. svolení s lékařským zákrokem). Neztotožňuji se ani s interpretací § 33 odst. 2 TZ tak, že by pachatel mohl předpokládat udělení souhlasu poškozeného, např. se způsobením škody na majetku, a tak by se jednalo o okolnost vylučující protiprávnost. Takové chápání mi přijde nelogické a nedostatečné jako argument pro zavedení souhlasu poškozeného s trestním stíháním pro všechny bagatelní trestné činy. Dalším argumentem pro toto zavedení je odbřemenění justice, což by

---

⁶³JELÍNEK, Jiří. *Poškozený v českém trestním řízení*. Praha: Karolinum, 1998, s. 100–101.

⁶⁴RŮŽIČKA, Miroslav, PŮRY, František, ZEZULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 545.

⁶⁵JIRÍČEK, Pavel, HRUŠÁKOVÁ, Milana. Možnost řešení bagatelních trestných činů rozšířením použití institutu trestního stíhání se souhlasem poškozeného. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2014, Roč. 22, č. 2, s. 116–117.

bez pochybností rozšíření institutu přineslo. Zůstává však otázkou, které trestné činy by do taxativního výčtu bylo vhodné zařadit a mám za to, že takové vymezení by bylo problematické.

I přes kritiku odborné veřejnosti jsem přesvědčena, že není třeba institut souhlasu s trestním stíháním rozšiřovat na taxativně vymezené trestné činy bez ohledu na vztah obviněného a poškozeného. Dle mého názoru je v trestním řádu prostředků depenalizace celá řada, např. prostředky uplatnění zásady oportunity, či možné využití odklonů (narovnání, podmíněné zastavení trestního stíhání), ale také dohody o vině a trestu.⁶⁶ Těchto institutů může využít poškozený, který dle § 163 TrŘ není osobou oprávněnou udělit souhlas s trestním stíháním v případě, že na trestním stíhání obviněného nemá zájem. Jak již jsem výše uvedla, institut souhlasu s trestním stíháním byl zaveden za účelem ochrany rodinných a obdobných vztahů mezi obviněným a poškozeným, a nevidím dostatečný důvod opodstatňující jeho rozšíření.

Další nedostatek právní úpravy shledávám v taxativním výčtu trestných činů v § 163 TrŘ. Výčet obsahuje různorodé trestné činy, např. majetkové (krádež dle § 205 TZ, či podvod dle § 209 TZ atd.) či proti životu a zdraví (např. ublížení na zdraví dle 146 TZ, neposkytnutí pomoci dle §150 TZ) a další. Za problematický považuji především fakt, že ustanovení nijak nezohledňuje výši způsobené škody, a tak má poškozený možnost dát souhlas s trestním stíháním jak pro trestné činy v základních skutkových podstatách, tak pro kvalifikované. Podle mého přesvědčení i přes snahu chránit příbuzenský vztah obviněného a poškozeného je nepřijatelné z hlediska veřejného zájmu na potrestání pachatele, stavět na roveň spáchání nedbalostních trestných činů v dopravě se sazbou do 2, resp. 5 let odnětí svobody a úmyslných majetkových trestných činů, v nejvyšších odstavcích se sazbou od 5 do 12 let.⁶⁷ Nepoměr společenské škodlivosti zmíněných trestných činů je při nejmenším diskutabilní a přiklonila bych se spíše k taxativnímu vymezení nedbalostních trestných činů v § 163 TrŘ, které jsou typově méně závažné a chrání individuální zájmy poškozeného.⁶⁸

5.2 Soukromá a subsidiární žaloba

Dalším tématem, o kterém bych chtěla pojednat, je otázka možnosti aplikace soukromé či subsidiární žaloby v českém právním řádu, kterou doposud v trestním řízení nemáme

---

⁶⁶Tamtéž, str. 117.

⁶⁷VANTUCH, Pavel. Trestní stíhání se souhlasem poškozeného, nebo na jeho návrh? *Právní praxe*. 1994, roč. 42, č. 3, s. 153.

⁶⁸MUSIL, Jan. Má být omezeno dispoziční právo poškozeného udělit souhlas s trestním stíháním podle § 163 tr. ř.? *Trestní právo*. 2003, roč. 8, č. 12, s. 16.

upravenou. Tyto instituty jsou v poslední době tématem častých diskuzí, a to hlavně s odkazem na širokou diskreční pravomoc státního zástupce oproti nedostatečně poskytované ochraně poškozeného proti jeho neadekvátnímu postupu v trestním řízení.⁶⁹ Hlavním důvodem, kterým bývá ospravedlňována absence institutu soukromé žaloby, je existence svébytného a ve světě jinak ojedinělého (s výjimkou Slovenské republiky) institutu souhlasu poškozeného s trestním stíháním, o kterém jsem již pojednala výše.⁷⁰

5.2.1 Základní pojmy

Institut soukromé či subsidiární žaloby patří mezi instituty, které rozšiřují škálu práv poškozeného a umožňují mu ovlivňovat průběh trestního řízení. Soukromá žaloba umožňuje poškozenému zcela nezávisle na veřejném žalobci stíhat trestný čin, subsidiární pak představuje záruku garance řádného výkonu úlohy veřejného žalobce.⁷¹

Primárně považuji za nezbytné vymezit pojmy soukromé a subsidiární žaloby oproti jiným obdobným a často zaměňovaným institutům, kterými jsou podpůrná žaloba, vedlejší žaloba či pomocná žaloba. T. Gřivna *soukromou žalobou* rozumí právo poškozeného, kterému vznikla soukromožalobním trestným činem újma, obrátit se s žalobou (žádostí o potrestání pachatele) přímo na trestní soud, a to i bez součinnosti s veřejným žalobcem, a žalobu před tímto soudem zastupovat. Naopak za *subsidiární žalobu* je možno považovat právo poškozeného nastoupit na místo veřejného žalobce v případě, kdy on sám odmítá zahájit trestní stíhání veřejnožalobního deliktu nebo v zahájeném trestním stíhání pokračovat. Tím je poškozenému dána možnost kontrolovat výkon práva a povinnosti státního zástupce stíhat všechny trestné činy v systémech, které jsou založeny na zásadě legality. Poškozený zde také plní úlohu určité pojistky proti zneužití diskrečních oprávnění veřejného žalobce v případě oprávnění vyplývajících ze zásady oportunity. Od výše zmíněných žalob je třeba odlišit tzv. *vedlejší žalobu*, u které je poškozený oprávněn podporovat veřejnou žalobu. Zde tedy působí poškozený vedle, a nikoliv místo veřejného žalobce. Jeho působení v trestním stíhání je do značné míry závislé na činnosti veřejného žalobce a podobá se zhruba působení poškozeného v českém trestním řízení. Největší problém nastává při snaze vymezit pojem *podpůrné žaloby*. Tento pojem se používá ve dvojitým smyslu. V širším slova smyslu je

---

⁶⁹ŠRAMEL, Bystrík. Možnosti aplikácie inštitútu subsidiárnej žaloby v trestnom konaní. In KUCHTA, Josef a kol. (ed.) *Postavení poškozeného a oběti v trestním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 177.

⁷⁰GŘIVNA, Tomáš. Soukromá žaloba v trestním řízení (nástin problematiky). *Trestněprávní revue*, 2005, č. 12, s. 317.

⁷¹ŠRAMEL, Bystrík. Možnosti aplikácie inštitútu subsidiárnej žaloby v trestnom konaní. In KUCHTA, Josef a kol. (ed.) *Postavení poškozeného a oběti v trestním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 178.

společným pojmenováním pro vedlejší a subsidiární žalobu (někdy též nazývanou jako „pomocná žaloba“). V užším slova smyslu je podpůrná žaloba synonymem subsidiární žaloby.⁷²

Musím zmínit fakt, že institut soukromé žaloby nebyl v historii českému právu institutem neznámým. Právní úpravu soukromé žaloby bychom našli již v době Rakouska – Uherska v trestním řádu z roku 1873, jehož úprava byla za první republiky recipována a u nás platila až do konce července roku 1950. V trestním řádu z roku 1950 možnost této participace poškozeného na trestním řízení zcela vymizela a předchozí právní úprava nebyla recipována ani po roce 1989 navzdory tehdejší snaze o renesanci prvorepublikového zákonodárství.⁷³ Dodnes institut soukromé či subsidiární žaloby v našem trestním řádu schází, což je pozoruhodné, neboť všechny naše bezprostředně sousedící státy (s výjimkou Slovenské republiky) institut soukromé žaloby ve svých právních řádech upravují.⁷⁴ Se zavedením institutu soukromé žaloby již počítal věcný záměr trestního řádu v roce 2008, jehož myšlenka však zůstala nerealizována. Nově se k tomuto řešení v podobě zakotvení soukromé žaloby či žaloby subsidiární přiklání i Komise pro nový trestní řád.⁷⁵

Za účelem přiblížení tohoto institutu bych ráda jako příklad uvedla některé zahraniční právní úpravy, které poškozenému přiznávají právo žalobní legitimace. Soukromou žalobu můžeme najít, např. v trestních řádech Německa, Bulharska, Ruska a v dalších státech. V každém právním řádu upravujícím tento institut jsou vymezeny soukromožalobní delikty, které může poškozený v případě zásahu do svých práv žalovat. Jejich okruh se však stát od státu liší (např. ve Španělsku jsou pouze dva soukromožalobní trestné činy – pomluva a urážka na cti). V jiných státech je tento okruh širší (např. v Maďarsku existuje více než dvanáct soukromožalobních deliktů). Lze však shrnout, že delikty, které jsou tím či oním státem prohlášeny za soukromožalobní, vykazují určité společné znaky. Je jimi zasahováno primárně do soukromí osoby poškozeného a k zásahu do veřejného zájmu dochází až zprostředkovaně. Konkrétně může jít o trestné činy zasahující lidskou čest, důstojnost, právo na soukromí (např. pomluva, urážka, ohrožení listovního tajemství, zveřejnění neveřejné informace). V zahraničních trestních řádech pak nalezneme rovněž trestné činy narušující

---

⁷²GŘIVNA, Tomáš. Soukromá žaloba v trestním řízení (nástin problematiky). *Trestněprávní revue*, 2005, č. 12, s. 317.

⁷³RŮŽIČKA, Miroslav, PŮRY, František, ZEZULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 520–523.

⁷⁴GŘIVNA, Tomáš. Soukromá žaloba v trestním řízení (nástin problematiky). *Trestněprávní revue*, 2005, č. 12, s. 317.

⁷⁵VÁLOVÁ, Irena. *Prof. Pavel Šámal: Trestní řád je pro společnost, nikoli pro soudce a státní zástupce* [online]. Česká justice, 5. dubna 2014 [cit. 1. března 2015]. Dostupné na < <http://www.ceska-justice.cz/2014/04/prof-pavel-samal-trestni-rad-je-pro-spolecnost-nikoli-pro-soudce-a-statni-zastupce/>>.

v minimální intenzitě tělesnou integritu, např. zbití (Rusko), či trestné činy, u kterých veřejný zájem ustupuje do pozadí z důvodu blízkého vztahu poškozeného k pachateli (např. znásilnění mezi manželi). Specifickou skupinu tvoří trestné činy narušující hospodářskou soutěž nebo neoprávněně zasahující nehmotné statky, kde žalobní legitimace svědčí i právnické osobě.⁷⁶

Z uvedeného je tedy patrné, že v daných právních řádech existují dva druhy deliktů, a to delikty stíhané veřejnou žalobou a delikty soukromožalobní. V případě existence soukromoprávní žaloby, je tedy vždy nutné vymezit, které delikty jsou považovány za delikty soukromožalobní, což je ponecháno na úvaze zákonodárce konkrétního státu.

5.2.2 Důvody pro a proti zavedení žalobní legitimace poškozeného

Důvodů pro zavedení možnosti poškozeného podat ať už soukromou či subsidiární žalobu může být celá řada. V posledním desetiletí zaznívají negativní názory (zejm. Ligy lidských práv)⁷⁷ na rozsah diskrečních oprávnění státního zástupce. Český právní řád neposkytuje efektivní opravné prostředky v případech, kdy státní zástupce nepodá obžalobu a dochází tak k nemožnosti posoudit daný případ nestranným soudem. Objevují se také názory, že se v praxi můžeme setkat s případy, kdy u stavovsky silných skupin – policistů, lékařů apod. existuje ze strany státních zástupců slabší motivace vést tyto kauzy a postavit danou osobu před soud. V důsledku stávající právní úpravy tak může dojít k odložení trestního stíhání bez možnosti řádné kontroly nestrannými orgány.⁷⁸ Současný systém kontroly diskrečních oprávnění státního zástupce je iniciovaný v zásadě orgány státního zastupitelství a realizovaný v rámci hierarchického systému, což může vést k riziku, že ani taková⁷⁹ kontrola nebude kontrolou dostatečnou.⁷⁹

Dle mého názoru v našem právním řádu absentuje právní úprava práva poškozeného, co se týká jeho možnosti domoci se efektivní ochrany před potenciální libovůlí státního zástupce. Otázku stanovení vhodné kontroly považuji za velmi významnou, neboť rozhodnutí státního zástupce v rámci jeho diskreční pravomoci v přípravném řízení se svou důležitostí může připodobnit rozhodnutí soudu o vině a trestu, a přesto není poškozenému dána možnost se proti rozhodnutí státního zástupce bránit u nezávislého a nestranného soudu.⁸⁰ Jedním

---

⁷⁶Tamtéž

⁷⁷KRISTKOVÁ, Veronika a kol. *Procesní práva poškozeného a role státního zástupce* [online]. Liga lidských práv, 14. února 2007 [cit. 1. března 2015]. Dostupné na <<http://llp.cz/publikace/procesni-prava-poskozeneho-a-role-statniho-zastupce/>>.

⁷⁸Tamtéž, s. 26.

⁷⁹ŠRAMEL, Bystrík. Možnosti aplikace institutu subsidiární žaloby v trestním konání. In KUCHTA, Josef a kol. (ed.) *Postavení poškozeného a oběti v trestním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 181.

⁸⁰Tamtéž

z možných prostředků kontroly diskreční pravomoci státního zástupce je právě zavedení soukromé či subsidiární žaloby. S touto koncepcí počítá i Doporučení Rady Evropy (2000) 19, dle kterého by obzvláště oběti měli mít právo napadnout rozhodnutí státních zástupců nezahájit trestní stíhání. Takovýto postup by měl být umožněn v rámci hierarchického přezkumu, a to buďto ze strany soudce nebo umožněním žalovat privátně.⁸¹ I podle Doporučení Rady Evropy (85) 11 by oběti měly mít právo soukromé žaloby.⁸² Je patrné, že právní řád České republiky tato doporučení doposud nijak nereflektoval.

Myslím si, že pozitivním důvodem pro zavedení institutu soukromé či subsidiární žaloby je nejen možnost poškozeného se na základě vlastní vůle domoci projednání svého případu. Za efektivní rovněž pokládám úsporu finančních prostředků státu, neboť stát zpravidla na poškozeného přenáší náklady spojené s trestním stíháním. Přínosem je také mnohem aktivnější přístup ze strany poškozeného. Dalším kladem je rovněž fakt, že zavedení soukromé žaloby by plnilo preventivní funkci a působilo jako nepřetržitá hrozba sankcí.⁸³ Jistě by tento institut měl vliv i na postup státních zástupců při posouzení, zda obžalobu podají, či ne.

Ospravedlnění pro zavedení žalobní legitimace poškozeného poskytuje T. Gřivna, když říká: „Z principu dělby moci a z povinnosti státu stíhat všechny trestné činy plyne požadavek, aby diskreční pravomoc, kterou disponuje veřejný žalobce, byla podrobena kontrole, aby nemohlo dojít k jejímu zneužití. ... Jestliže stát částečně rezignuje na svůj závazek stíhat a trestat všechny pachatele trestných činů, bylo by spravedlivé, aby občany vybavil takovým oprávněním, které jim umožní vynutit si trestní stíhání konkrétní osoby, neboť zpravidla poškozený bude mít zájem na tom, aby pachatel trestného činu byl odsouzen a potrestán.“⁸⁴ Z pohledu teorie státu se tedy subsidiární či soukromá žaloba jeví jako spravedlivý nástroj kompenzace pro poškozeného v případě, kdy stát a jeho orgány selhaly v otázce trestního stíhání a spravedlivého potrestání pachatele.⁸⁵

Soukromá či subsidiární žaloba může být naopak kritizována a to hlavně z toho důvodu, že bourá základní zásady trestního řízení. České trestní řízení je vybudováno na zásadě legality, která vyjadřuje závazek státního zástupce stíhat všechny trestné činy,

---

⁸¹Recommendation Rec (2000) 19 of the Committee of Ministers to Member States on the Role of Public Prosecution in the Criminal Justice System

⁸²Recommendation No (85) 11 of the Committee of Ministers to the Member states on the position of the victim in the Framework of Criminal Law and Procedure

⁸³GŘIVNA, Tomáš. Soukromá žaloba v trestním řízení (nástin problematiky). *Trestněprávní revue*, 2005, č. 12, s. 318.

⁸⁴GŘIVNA, Tomáš. *Soukromá žaloba v trestním řízení*. Praha: Karolinum, 2005, s. 83.

⁸⁵ŠRAMEL, Bystrík. Možnosti aplikácie inštitútu subsidiárnej žaloby v trestnom konaní. In KUCHTA, Josef a kol. (ed.) *Postavení poškozeného a oběti v trestním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 182.

o kterých se dozví a svěřuje státu výlučné právo na potrestání pachatele. Nejen zásada legality, ale rovněž zásada oficiality a zásada vyhledávací jsou koncepcí soukromožalobních deliktů dotčeny, neboť jsou tyto zásady plně aplikovatelné pouze u veřejnožalobních trestných činů.⁸⁶ Dovoluji si konstatovat, že zavedení těchto typů žalob je v rozporu nejen se základními zásadami trestního řízení, ale lze spatřovat potenciální nesoulad i s Ústavou České republiky. Čl. 80 odst. 1 Ústavy stanoví: „*Státní zastupitelství zastupuje veřejnou žalobu v trestním řízení; vykonává i další úkoly, stanoví-li tak zákon.*“ Je otázkou, zda právě nejvyšším zákonem státu není svěřena obžalovací pravomoc výlučně státnímu zastupitelství. Přikláním se však k názoru T. Gřivny, že se nejedná o normu, která by přiznávala exkluzivitu státnímu zastupitelství v možnosti podat obžalobu, nýbrž spíše o normu kompetenční.⁸⁷

I přes možnou kritiku, můžeme v posledním desetiletí v mnoha evropských zemích mluvit o tzv. privatizaci trestního řízení, založené na rozšiřování oprávnění poškozeného a svěření samotného vedení sporu do jeho rukou. Privatizace se projevuje formou zavádění výjimek ze zásady oficiality, např. zakotvením souhlasu s trestním stíháním, soukromé či subsidiární žaloby, dohody o vině a trestu, odklonů či smíru atd. Inspiraci lze hledat v angloamerickém systému práva, který je však od kontinentálního pojetí značně odlišný, protože klade důraz na větší zodpovědnost samotného jednotlivce za trestní stíhání.⁸⁸

Musím se proto ptát, zda tato privatizace a „odveřejnění“ trestního práva zasahující do základních zásad našeho trestního řízení je také pro naši zemi tím správným krokem. Zavedením aktivní žalobní legitimace poškozeného dojde k ještě větší privatizaci jinak veřejného trestního práva. K jeho „odveřejnění“ rovněž došlo již v okamžiku zavedení zásady oportunity, která modifikovala zásadu legality, ale také zakotvením institutu dohody o vině a trestu či odklonů do našeho právního řádu. Domnívám se, že je privatizace trestního řízení nezastavitelným trendem (vzhledem k přehlčení trestních soudů) a její proces nechci *a priori* odsuzovat. Přesto však musím podotknout, že nesmí docházet k bezhlavému přebírání angloamerických zásad trestního řízení a neuváženému rozšiřování privatizačního procesu. Jsem stejně jako B. Šramel přesvědčena, že rozbití tradičních zásad kontinentálního právního systému může vést ke vzniku nerovnosti občanů, jejichž rovnost je doposud garantována

---

⁸⁶TIBITANZLOVÁ, Alena. *Kritika soukromé žaloby v trestním řízení* [online]. Právní prostor, 9. května 2014 [cit. 1. března 2015]. Dostupné na <<http://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/kritika-soukrome-zaloby-v-trestnim-rizeni>>.

⁸⁷GŘIVNA, Tomáš. *Soukromá žaloba v trestním řízení*. Praha: Karolinum, 2005, s. 108.

⁸⁸ŠRAMEL, Bystrík. Privatizácia trestného konania: cui bono?. *Bulletin slovenskej advokácie*, 2013, roč. 19, č. 6, s. 33–38.

prostřednictvím zásady legality. Souhlasím s jeho názorem, že takovýto postup může vést k deformaci pojmu spravedlnosti a ztráty důvěry občanů ve státní instituce.⁸⁹

Dle mého názoru lze nalézt i jiné prostředky ochrany poškozeného před potenciální libovůlí státního zástupce a není tak jediným řešením nedostatku obrany poškozeného opětovné zavádění prvků soukromoprávního rázu. Obávám se, že zakotvení institutu soukromé či subsidiární žaloby by do trestního procesu mohlo přinést zmatek, neboť by mohly žalovat osoby právu neznalé. Tomu by se dalo samozřejmě zabránit povinným právním zastoupením. Další otázkou, kterou by přineslo zavedení tohoto institutu, by bylo postavení státního zástupce v případě trestních řízení vedených na základě soukromé žaloby. V trestním řízení státní zástupce vykonává dohled nad jeho zákonností až do podání obžaloby. Jeví se mi značně problematické stanovit jeho oprávnění v případě soukromožalobního sporu. Zahraniční trestní řády se s tímto problémem vyrovnávají tak, že upravují situace, kdy státní zástupce do daného případu zasáhne tak, že buď sám trestní stíhání zahájí anebo ho převezme, a to v případech, kdy dojde k zásahu do veřejného zájmu. Pojem „veřejného zájmu“ však může být vykládán různými autory rozdílně a tak není možné najít jeho jednotnou definici.⁹⁰ V konečném důsledku by bylo složité vymezit situace, ve kterých by měl státní zástupce z důvodu veřejného zájmu zasáhnout do řízení, a tak by finálně nedošlo k vyřešení potenciální libovůle státního zástupce a nadále by mu zůstala neomezená diskreční pravomoc.

Dovoluji si nesouhlasit s T. Gřivnou a jeho názorem o přínosu soukromé žaloby k odbřemenění veřejného žalobce, který se díky tomu může zaměřit na stíhání závažnějších trestných činů.⁹¹ Toto tvrzení nemusí být zcela opodstatněné, neboť zahraniční úpravy často hovoří o úzkém okruhu soukromožalobních deliktů (např. trestný čin pomluvy, poškozování spotřebitele, porušení chráněných průmyslových práv). Např. u trestného činu pomluvy dle § 184 TZ by tedy bylo ponecháno na uvážení poškozeného, zda žalobu podá, či nikoliv. I přesto, že většina pomluv se vyřeší jako přestupky proti občanskému soužití, domnívám se, že je potenciálně možné, že by veřejnost podávala žaloby pro hlouposti a soud by se také musel potýkat se spoustou tzv. kverulantských žalob. V této souvislosti považují rovněž za nutné zmínit názor A. Tibitanzlové, která tvrdí, že trestný čin křivého obvinění

---

⁸⁹Tamtéž, s. 39.

⁹⁰TIBITANZLOVÁ, Alena. *Kritika soukromé žaloby v trestním řízení* [online]. Právní prostor, 9. května 2014 [cit. 1. března 2015]. Dostupné na <<http://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/kritika-soukrome-zaloby-v-trestnim-rizeni>>.

⁹¹GŘIVNA, Tomáš. *Soukromá žaloba v trestním řízení*. Praha: Karolinum, 2005, s. 78.

dle § 345 TZ by se zavedením subsidiární či soukromé žaloby mohl stát četnějším.⁹² Dle mého názoru není možné předjímat takový důsledek, neboť dnes místo soukromé či subsidiární žaloby může poškozený podat podnět k zahájení trestního stíhání, čímž může rovněž dojít ke spáchání trestného činu křivého obvinění. Jedná se pouze o jinou procesní formu, jejíž prostřednictvím je možné se dopustit zmíněného trestného činu, její důsledek je ovšem stejný. Přesto, že tyto příklady jsou pouze domněnkami možného většího zahlcení soudů, považuji za nezbytné je v této souvislosti zmínit, a tak polemizovat s přínosem žalob k odbřemenění justice, neboť z výše uvedeného je patrné, že si lze představit také situaci opačnou.

Nepovažuji za nezbytně nutné zavádět do našeho trestního řízení *soukromou žalobu*, i když ji ani *a priori* neodsuzuji. Domnívám se však, že její zakotvení by do našeho procesu přineslo spíše zmatek a právní nejistotu z výše uvedených důvodů. Proto jsem v otázce zavedení této žaloby do českého trestního řízení spíše konzervativní a zdrženlivá, a to zejména s odkazem na právní tradici a uznávané zásady českého trestního řízení. Myslím si, že kontrolu poškozeného nad diskrečními oprávněními státního zástupce lze zajistit i pomocí jiných procesně stejně účinných prostředků než pouze zmíněnou žalobou.

V otázce *subsidiární žaloby* je můj postoj opačný. Dle mého názoru je vhodné *de lege ferenda* zvážit možnost zavedení přezkumu diskrečních oprávnění státního zástupce soudem, jež splňuje požadavky nezávislosti a nestrannosti.⁹³ Vhodným systémem se mi jeví koncept německý, který umožňuje ve lhůtě dvou týdnů podat návrh, aby postup státního zástupce přezkoumal hierarchicky nadřízený veřejný žalobce. Pokud nadřízený státní zástupce návrh na přezkoumání zamítne, poškozený má dále možnost se ve lhůtě jednoho měsíce domáhat rozhodnutí u soudu ve vztahu k jeho zamítnuté stížnosti. Žádost poškozeného musí obsahovat vyličení skutečností, které odůvodňují podání žaloby. Soud si může vyžádat od státního zástupce spisy a rovněž může nařídít vyšetřování. Pokud soud dojde k závěru, že trestní stíhání mělo být vedené, nařídí státnímu zástupci podání obžaloby.⁹⁴ Tento model přezkumu považuji za efektivní, neboť integruje jak přezkum nadřízenými orgány státního zastupitelství, tak následnou možnost obrany u soudu (tedy jakousi kvazi-subsidiární žalobu). Negativem zmíněného konceptu může být pravomoc soudu rozkázat státnímu zástupci podat obžalobu i proti jeho vůli.

---

⁹²TIBITANZLOVÁ, Alena. *Kritika soukromé žaloby v trestním řízení* [online]. Právní prostor, 9. května 2014 [cit. 1. března 2015]. Dostupné na <<http://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/kritika-soukrome-zaloby-v-trestnim-rizeni>>.

⁹³GRÍVNA, Tomáš. *Soukromá žaloba v trestním řízení*. Praha: Karolinum, 2005, s. 98.

⁹⁴ŠRAMEL, Bystrík. Možnosti aplikace inštitútu subsidiárnej žaloby v trestnom konaní. In KUCHTA, Josef a kol. (ed.) *Postavení poškozeného a oběti v trestním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 181–182.

S podobnou koncepcí pracuje rovněž polský model. Poškozený musí prvně podat stížnost proti rozhodnutí státního zástupce, o kterém rozhoduje nadřízený státní zástupce. V případě nevyhovění stížnosti, vzniká nadřízenému státnímu zástupci povinnost postoupit případ soudu, který stížnost přezkoumá. Pokud soud rozhodnutí státního zástupce zruší, musí uvést důvody, které jej vedly k tomuto postupu a okolnosti potřebné k opětovnému přezkumu státním zástupcem. Stanovisko soudu je pro prokurátora závazné v rozsahu úkonů, které je nezbytné znovu provést. Na rozdíl od německého modelu soud nemá oprávnění uložit státnímu zástupci povinnost vést trestní stíhání. V případě rozhodnutí státního zástupce o odmítnutí vedení trestního stíhání, nastupuje oprávnění poškozeného obžalobu na soud podat sám po právní moci rozhodnutí o zastavení nebo odmítnutí zahájení řízení.⁹⁵ Poškozený tedy má možnost podat subsidiární žalobu, ale až po absolvování výše nastíněné procedury. Účelem tohoto poměrně přísného konceptu je zabránit zahlcování soudů neodůvodněnými a neuváženými žalobami a zneužívání institutu subsidiární žaloby.⁹⁶

Tento postup, jak se domoci spravedlnosti, se může poškozeným jevit jako příliš zdoluhavý, přesto se mi však zdá efektivní. Inspirační zdroj pro české trestní řízení bych tedy hledala v německém či polském konceptu. Přičemž pro zavedení polského modelu (se subsidiární žalobou) do českého trestního řízení svědčí postavení státního zastupitelství, které u nás tvoří z ústavněprávního hlediska součást výkonné moci. Pokládám tedy za potřebné v souladu s principem brzd a rovnováhy zakotvení subsidiární žaloby do našeho právního řádu. Následnou aktivní činností poškozeného bude tak nejlépe možné předejít potenciálnímu zneužití diskrečních pravomocí státních zástupců.

---

⁹⁵GŘIVNA, Tomáš. *Soukromá žaloba v trestním řízení*. Praha: Karolinum, 2005, s. 46.

⁹⁶ŠRAMEL, Bystrík. Možnosti aplikácie inštitútu subsidiárnej žaloby v trestnom konaní. In KUCHTA, Josef a kol. (ed.) *Postavení poškozeného a oběti v trestním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 185.

6 Postavení poškozeného v řízení o opravných prostředcích

Pojednání o subsidiární a soukromé žalobě a jejich vhodnosti uplatnění v českém trestním řízení mě přivedlo k potřebě zamyslet se nad kvalitou stávající právní úpravy z hlediska možnosti poškozeného bránit svá práva prostřednictvím opravných prostředků. V této kapitole se budu zabývat postavením poškozeného v jednotlivých fázích řízení, pokusím se kriticky zhodnotit právní úpravu a poskytnu návrhy na zlepšení procesního postavení poškozeného *de lege ferenda*.

6.1 Poškozený v přípravném řízení

Přípravné řízení je stadium trestního řízení, jehož účelem je shromáždit dostatečné podklady pro podání obžaloby či vydání jiného rozhodnutí. Jeho cílem je rovněž zajistit vše potřebné pro rozhodnutí o nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení.⁹⁷ Poškozenému trestní řád dává možnost se této fáze procesu aktivně účastnit buď formou podání stížnosti proti usnesení či možností žádat přezkoumání postupu policejního orgánu a státního zástupce. I přesto, že žádost není opravným prostředkem, nýbrž pouze podnětem k výkonu dohledu státního zástupce, ráda bych se o ní v této podkapitole také zmínila.⁹⁸

Žádost o přezkoumání postupu policejního orgánu a státního zástupce upravuje trestní řád v § 157a. Poškozenému je zde dána možnost kdykoliv v průběhu přípravného řízení požádat státního zástupce o odstranění průtahů řízení nebo závad v postupu policejního orgánu. Podání žádosti není omezeno žádnou lhůtou a státní zástupce má povinnost ji neprodleně vyřídit a vyrozumět žadatele o výsledku přezkoumání (§ 157a odst. 1 TrŘ). Termín „neprodleně“ může být vykládán různě pro svou neurčitost, což v praxi přináší problémy. Státní zástupci podle svých časových možností vyřizují žádosti v rámci několik týdnů či ve lhůtách delších, což z pohledu poškozeného není vyřízením neprodleným.⁹⁹ Dle mého názoru by bylo vhodné nahradit termín „neprodleně“ zákonnou lhůtou (např. 14 dnů), aby v případě žádosti opět nedocházelo k průtahům s vyřízením věci a poškozený měl jistotu, že v dané lhůtě bude věc projednána a budou učiněny kroky k nápravě.

---

⁹⁷RŮŽIČKA, Miroslav, PŮRY, František, ZEZULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 304.

⁹⁸Tamtéž, s. 63.

⁹⁹VANTUCH, Pavel. *K žádosti o přezkoumání postupu policejního orgánu a státního zástupce* [online]. Ipravnik.cz, 3. července 2003 [cit. 1. března 2015]. Dostupné na <http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/trestni-pravo/art_3713/k-zadosti-o-prezkoumani-postupu-policejního-orgánu-a-statního-zástupce.aspx>.

Může nastat situace, že je žádost státnímu zástupci předložena až po podání obžaloby nebo vydání jiného rozhodnutí, jímž se přípravné řízení končí. Taková žádost pak bude posouzena podle obsahu dle § 59 odst. 1 TrŘ.

Druhý odstavec § 157a TrŘ míří na případy, kdy je žádán přezkum činnosti samotného státního zástupce, což vyřizuje státní zástupce bezprostředně vyššího státního zastupitelství (§ 157a odst. 2 TrŘ). Výklad tohoto ustanovení je pojímán různě. Někteří autoři, např. P. Vantuch se přiklání k širšímu výkladu, podle něhož státní zástupce bezprostředně vyššího státního zastupitelství přezkoumává konání státního zástupce ve všech případech, kdy se v jeho postupu vyskytnou jakékoliv vady. Vztahuje se tedy jak na činnost státního zástupce při vyšetřování, tak na výkon jeho dozorových pravomocí.¹⁰⁰ Opačný výklad počítá s aplikací ustanovení pouze v případech, kdy státní zástupce sám koná vyšetřování, tedy vystupuje v postavení policejního orgánu.¹⁰¹ Užší výklad je rovněž obsažen v komentáři¹⁰² s odůvodněním, že dozorová pravomoc státního zástupce není nekontrolovatelná, avšak kontrola není zajišťována prostřednictvím § 157a odst. 2 TrŘ, nýbrž se uplatní dohled dle zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, nejbližší vyššího státního zastupitelství nad postupem nejbližší nižšího státního zastupitelství. Nemohu se ztotožnit s tímto úzkým výkladem ustanovení a považuji za vhodné vztáhnout jeho aplikaci i na případy, kdy státní zástupce vykonává dozor, neboť z textu zákona při využití gramatického výkladu dle mého názoru jiný výklad nevyplývá.

Poškozenému dále zákon v ustanovení § 159a TrŘ poskytuje možnost podat stížnost proti usnesení o odložení věci, které musí být poškozenému doručeno, je-li znám. V opačném případě se *a contrario* poškozenému usnesení nedoručuje. Otázkou zůstává, ke kterému okamžiku vztahovat zjištění totožnosti poškozeného. Souhlasím s názorem T. Hrnčířika, že vhodným okamžikem je vydání dotyčného usnesení, neboť policejní orgán posuzuje totožnost poškozeného právě k tomuto okamžiku a v případě, že poškozený není znám, usnesení nabývá právní moci. Toto řešení považuji za nejvhodnější s odkazem na právní jistotu účastníků a příliš složitý postup v případě dodatečného zjištění totožnosti poškozeného. Policejní orgán by pak musel poškozenému rozhodnutí doručit, vyčkat na postup poškozeného a teprve poté znovu vyřešit otázku právní moci.¹⁰³ V této souvislosti musím

---

¹⁰⁰Tamtéž

¹⁰¹RŮŽIČKA, Miroslav; PŮRY, František; ZEZULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhezni řízení v České republice*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 365–367.

¹⁰²ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1929–1930.

¹⁰³HRNČIŘÍK, Tomáš. *Oprávnění poškozeného napadat meritorní rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení* [online]. Ipravnik.cz, 4. ledna 2006 [cit. 1. března 2015]. Dostupné na <http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/trestni-pravo/art_4966/opravneni-poskozeneho-napatat-meritorni-rozhodnuti-organu-cinnych-v-trestnim-rizeni.aspx>.

podotknout, že usnesení je potřeba doručit také poškozenému, který o sobě prohlašuje, že mu práva poškozeného přísluší, neboť ve fázi prověřování skutečností nasvědčujících spáchání trestného činu ještě nemusí být jednoznačně jasné, kterým osobám lze statut poškozeného přiznat. V případě, že se poškozený vzdal svých procesních práv, usnesení o odložení věci se mu nedoručí.¹⁰⁴

Poškozený má také v rámci trestního řízení možnost stížností brojit proti meritorním rozhodnutím o postoupení věci jinému orgánu (§ 171 odst. 2 TrŘ), o zastavení trestního stíhání (§ 172 odst. 3 TrŘ), ale také proti rozhodnutím o odklonech (o narovnání podle § 309 TrŘ, či o prozatímním rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání podle § 307 TrŘ). V rámci řízení však může dojít i k vydání nemeritorního rozhodnutí o přerušení trestního stíhání, které však poškozený nemá právo napadnout stížností, neboť zákon mu toto oprávnění výslovně nepřiznává.¹⁰⁵ Poškozený se o přerušení trestního stíhání pouze vyrozumí (§ 173 odst. 3 TrŘ). Z uvedeného je zřejmé, že je poškozený oprávněn podat stížnost proti všem usnesením, kromě usnesení o přerušení trestního stíhání. Tuto právní úpravu považují za nedostatečnou, neboť i přesto, že k přerušení stíhání dochází ze zákonem stanovených důvodů, nevidím objektivní důvod, proč poškozenému není dána možnost brojit i proti tomuto usnesení. Za závažnější problém však považují délku lhůty stanovenou pro podání stížnosti, která činí jen tři dny od oznámení usnesení. Dle Ligy lidských práv se v důsledku krátké lhůty můžeme v praxi setkat s „bianco“ stížnostmi, které jsou teprve po prostudování spisu doplněny.¹⁰⁶ Tento přístup je nesystematický a považují za vhodné zabývat se možností prodloužení lhůty na minimálně sedm dnů.

Závěrem této podkapitoly bych chtěla podotknout, že trestní řád poškozenému v současné době poskytuje dostatečné opravné prostředky k možnosti obrany jeho práv v přípravném řízení. Poškozený má dle mého názoru poměrně široká oprávnění. Pozitivním přínosem *de lege ferenda* by bylo prodloužení lhůty k podání stížnosti a zavedení možnosti napadat usnesení o přerušení trestního stíhání, jak jsem uvedla výše.

---

¹⁰⁴Stanovisko Nejvyšší státní zástupkyně č. 20/2002 Sb. v. s. NSZ k otázce doručování usnesení o odložení věci podle § 159a odst. 1 až 4 trestního řádu osobám, které se označují za poškozené, a oprávnění těchto osob podat stížnost po novele trestního řádu č. 265/2001 Sb., 16. ledna 2002 [cit. 1. března 2015]. Dostupné na <<http://www.nsz.cz/index.php/cs/udaje-o-cinnosti-a-statisticke-udaje/rozhodovaci-ametodicka-innost-nsz/vykladova- stanoviska/349>>.

¹⁰⁵HRNČÍŘÍK, Tomáš. *Oprávnění poškozeného napadat meritorní rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení* [online]. Ipravnik.cz, 4. ledna 2006 [cit. 1. března 2015]. Dostupné na <http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/trestni-pravo/art_4966/opravneni-poskozeneho-napadat-meritorni-rozhodnuti-organu-cinnych-v-trestnim-rizeni.aspx>.

¹⁰⁶LANGHANSOVÁ, Hana, KOLÁČKOVÁ, Jana, KOPAL, Jiří. *Právní analýza některých aspektů postavení poškozeného v trestním řízení a oběti trestného činu v českém právním řádu*. Brno: Liga lidských práv, 2007, s. 7.

6.2 Poškozený v řízení před soudem

6.2.1 Řádné opravné prostředky

Trestní právo procesní rozlišuje prostředky řádné a mimořádné, sloužící k nápravě vadných rozhodnutí a zvyšování záruk uplatnění zásady materiální pravdy v trestním řízení. Mezi řádné opravné prostředky můžeme zařadit stížnost, odpor a odvolání. Mimořádnými opravnými prostředky jsou stížnost pro porušení zákona, dovolání a obnova řízení.¹⁰⁷ Poškozený má v průběhu řízení rozdílné možnosti jejich uplatnění, některé opravné prostředky mu však ani nepřísluší, což může opět znamenat oslabení jeho práv v porovnání s ostatními stranami řízení.

6.2.1.1 Stížnost proti usnesení

Již v rámci předběžného projednání obžaloby mohou být vydána rozhodnutí, proti kterým však poškozený (na rozdíl od státního zástupce a obviněného) nemá právo podat stížnost. Jsou jimi usnesení soudu o postoupení věci, o zastavení či přerušování trestního stíhání a o vrácení věci státnímu zástupci k došetření (§ 188 odst. 1 ve spojení s odst. 3 TrŘ). Poškozenému je v této fázi řízení dáno pouze oprávnění napadnout stížností rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání a o schválení narovnání (§ 188 odst. 3 TrŘ). Z uvedeného je patrné, že stávající právní úprava § 188 TrŘ zakotvuje rozdílná oprávnění jednotlivých stran řízení a projevuje se tak jejich nerovné postavení.¹⁰⁸ Tento stav absence opravných prostředků poškozeného ve stádiu předběžného projednání obžaloby považuji za nelogický, neboť se domnívám, že jestliže poškozený má právo napadat výše zmíněná rozhodnutí ve stádiu přípravného řízení, nevidím dostatečný důvod, proč mu toto právo nepřiznat v řízení před soudem ve stádiu fakultativního projednání obžaloby. Je sice nesporné, že postavení státního zástupce a poškozeného se v průběhu procesu mění – v přípravném řízení za zákonnost odpovídá státní zástupce, čemuž koresponduje i statut poškozeného, jenž je v tomto stádiu v určitém pohledu konfrontován s obviněným. V následném řízení před soudem je proces veden soudem a v opozici proti obviněnému stojí primárně státní zástupce, v důsledku čehož je právo poškozeného podávat opravné prostředky do značné míry

---

¹⁰⁷JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 614–616.

¹⁰⁸LANGHANOVÁ, Hana, KOLÁČKOVÁ, Jana, KOPAL, Jiří. *Právní analýza některých aspektů postavení poškozeného v trestním řízení a oběti trestného činu v českém právním řádu*. Brno: Liga lidských práv, 2007, s. 8.

okleštěno.¹⁰⁹ Domnívám se však, že i v tomto stádiu může dojít k nesprávnému rozhodnutí soudu, které nebude státním zástupcem napadeno, a tak bude docházet k nehospodárnému prodlužování procesu v hlavním líčení, čemuž by se dalo předcházet právě přiznáním uvedených práv poškozenému.

V případě, že soud neučiní některá z rozhodnutí vypočtených v § 188 odst. 1 a 2 TrŘ, započne příprava hlavního líčení, které je nejdůležitějším stádiem trestního řízení, neboť se v něm rozhoduje o vině a trestu obviněného, ale rovněž také o uplatněném nároku poškozeného na náhradu škody, nemajetkové újmy v penězích či vydání bezdůvodného obohacení.¹¹⁰ O nároku poškozeného může soud rozhodnout některým ze způsobů vypočtených v ustanoveních § 228 a 229 TrŘ. Soud tedy buď přizná (a to i částečně) poškozenému náhradu majetkové škody, nemajetkové újmy v penězích či vydání bezdůvodného obohacení, anebo odkáže poškozeného na řízení ve věcech občanskoprávních, popř. na řízení před jiným příslušným orgánem. K tomu dojde zejména tehdy, pokud soud obžalovaného obžaloby zproští, nepřizná poškozenému celou výši uplatněného nároku či v případě, že není podle výsledků dokazování pro vyslovení povinnosti obžalovaného podklad nebo by bylo třeba provádět další dokazování, které by podstatně protáhlo trestní řízení (§ 229 TrŘ).

Je třeba zdůraznit, že i v hlavním líčení má soud možnost o věci meritorně rozhodnout formou usnesení, a to v případech, kdy soud postupuje věc k projednání jinému orgánu (§ 222 TrŘ) či zastavuje trestní stíhání (§ 223 TrŘ). Stejně jako při výše popsaném předběžném projednání obžaloby právo poškozenému k podání stížnosti nenáleží. Zákonodárce mu rovněž nepřiznal právo napadat usnesení vydaná při meritorním rozhodování soudu mimo hlavní líčení a právo napadnout usnesení o zastavení trestního stíhání svěřil opět jen státnímu zástupci. Ve všech těchto zákonných ustanoveních je patrná změna postavení poškozeného spojená s nástupem soudní fáze trestního řízení a s tím související proměna úlohy státního zástupce, se kterou jsem již polemizovala výše u pojednání o předběžném projednání obžaloby.¹¹¹

---

¹⁰⁹HRNČIŘÍK, Tomáš. *Oprávnění poškozeného napadat meritorní rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení* [online]. Ipravnik.cz, 4. ledna 2006 [cit. 1. března 2015]. Dostupné na <http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/trestni-pravo/art_4966/opravneni-poskozeneho-napadat-meritorni-rozhodnuti-organu-cinnych-v-trestnim-rizeni.aspx>.

¹¹⁰JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 4. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 875.

¹¹¹HRNČIŘÍK, Tomáš. *Oprávnění poškozeného napadat meritorní rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení* [online]. Ipravnik.cz, 4. ledna 2006 [cit. 1. března 2015]. Dostupné na <http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/trestni-pravo/art_4966/opravneni-poskozeneho-napadat-meritorni-rozhodnuti-organu-cinnych-v-trestnim-rizeni.aspx>.

6.2.1.2 Odvolání proti rozsudku

Je sice nesporné, že proti meritorním rozhodnutím vydaným formou usnesení v hlavním líčení není poškozenému dána možnost obrany, avšak proti rozsudku obsahujícím rozhodnutí o řádně uplatněném nároku má poškozený právo podat odvolání do výroku o náhradě škody, nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení (§ 246 odst. 1 písm. d) TrŘ). Zde se opět projevuje nerovnost stran, neboť obžalovaný se může odvolat proti kterémukoli výroku, který se ho přímo týká (§ 246 odst. 1, písm. b) TrŘ), což poškozenému není umožněno. Je tedy patrné, že přes neustálé rozšiřování práv poškozeného a jeho postupné zrovnoprávnění s obviněným, stále nedošlo ke změně v rozsahu podání odvolání, což je zarážející, neboť výrok o nároku poškozeného má svůj podklad ve výroku o vině. Argumentací ve prospěch takového posílení procesních práv je právě tento úzký vztah, ne-li propojení, výroků o vině a trestu s výrokem o nároku poškozeného na náhradu škody, nemajetkové újmy v penězích či vydání bezdůvodného obohacení. Rozšíření oprávnění poškozeného podat opravný prostředek i do tohoto výroku by bez pochyby vedlo k širší kontrole správnosti rozhodnutí a naplnění zásady materiální pravdy.¹¹² Negativní dopad by však toto rozšíření oprávnění poškozeného mělo na délku trestního řízení, a proto také ve většině evropských států právo poškozeného podat odvolání do výroku o vině a trestu není připuštěno.¹¹³ Považuji za nutné se ptát, zda by poškozenému alespoň nějakým způsobem nemělo být dáno oprávnění, kterým by se mohl proti těmto výrokům bránit. Např. v Belgii se můžeme setkat s právní úpravou, která umožňuje poškozenému podat kasační stížnost k Nejvyššímu soudu, který podrobí přezkumu všechny výroky vzhledem ke správnosti výroku o náhradě škody. Další možností navrhovanou Ligou lidských práv je zakotvení povinnosti státního zástupce doručit poškozenému usnesení o tom, že se rozhodl nepodat odvolání proti rozsudku v neprospěch obviněného. K rozšíření práv poškozeného Liga lidských práv navrhuje jako vhodnou obranu přiznat poškozenému právo podat stížnost proti tomuto usnesení k nadřízenému státnímu zastupitelství.¹¹⁴ Tato koncepce se mi však jeví nelogická a neefektivní. Nevidím důvod, proč by státní zástupce měl vydávat usnesení o tom, že se rozhodl něco nevykonat (v diskutovaném případě nepodat odvolání) vzhledem k možnosti poškozeného se tuto skutečnost dozvědět z obsahu spisu. Podání stížnosti proti takovému usnesení taktéž nepokládám za efektivní obranu, jelikož rozhodnutí zatím nabyde právní moci. Jako vhodná kontrola činnosti státního

---

¹¹²JELÍNEK, Jiří. *Poškozený v českém trestním řízení*. Praha: Karolinum, 1998, s. 100.

¹¹³KRISTKOVÁ, Veronika a kol. *Procesní práva poškozeného a role státního zástupce* [online]. Liga lidských práv, 14. února 2007 [cit. 1. března 2015]. Dostupné na <<http://llp.cz/publikace/procesni-prava-poskozeneho-a-role-statniho-zastupce/>>.

¹¹⁴Tamtéž

zástupce by se mi naopak jevila možnost poškozeného iniciovat kárné řízení státního zástupce v případě, že se poškozený domnívá, že měl státní zástupce podat odvolání v neprospěch obviněného, ale neučinil tak.

Z výše uvedeného je patrné, že není jednoduché rozhodnout, zda poškozenému přiznat oprávnění podat odvolání do všech výroků rozsudku. V našem právním řádu je stát exkluzivním nositelem monopolu trestat a i přes složitost této otázky se domnívám, že není vhodné dát právo poškozenému zasahovat do osudu jiné osoby prostřednictvím podání odvolání do výroků o vině a trestu a tím mu umožnit, aby někdo jiný byl odsouzen pro trestný čin. Myslím si, že hlavním cílem účasti poškozeného na trestním řízení je reparace jím utrpěné újmy, k čemuž není potřeba přiznávat odvolací právo do všech výroků rozsudku. Právo podílet se na potrestání pachatele by jistě poškozenému přineslo rovněž morální satisfakci, avšak vzhledem k tomu, že přiznáním práva odvolání i do výroků o vině a trestu by nepochybně došlo k většímu nápadu odvolání na soudy, považuji za nutné upřednostnit rychlost trestního řízení před touto morální satisfakcí.

6.2.1.3 Odpor proti trestnímu příkazu

Ačkoliv není právo poškozeného podat odvolání do všech výroků rozsudku připuštěno, má alespoň možnost obrany proti nesprávnému výroku o svém nároku. Toto oprávnění však zcela absentuje v případě rozhodnutí formou trestního příkazu. Trestní příkaz může vydat samosoudce bez projednání věci v hlavním líčení, jestliže je skutkový stav spolehlivě prokázán opatřenými důkazy, a to i ve zjednodušeném řízení konaném po zkráceném přípravném řízení (§ 314e odst. 1 TrŘ). Trestní příkaz se poškozenému pouze doručí, zákon mu však neposkytuje žádné účinné prostředky obrany a tím poškozeného znevýhodňuje. Poškozený tak musí jen doufat, že odpor proti trestnímu příkazu podá státní zástupce.¹¹⁵

Je nutné konstatovat, že trestní řád stanovuje povinnost samosoudci rozhodnout v trestním příkazu o uplatněném nároku poškozeného (§ 314f odst. 1 písm. e) TrŘ), avšak, jak už jsem uvedla výše, nedává poškozenému možnost obrany proti rozhodnutí nesprávnému nebo ignorujícímu výrok o náhradě škody, nemajetkové újmy v penězích nebo vydání bezdůvodného obohacení v případě řádně uplatněného nároku. Jedná se o mezeru v zákoně, jenž může mít negativní dopad na poškozeného, která doposud nebyla četnými novelami odstraněna, přestože je v praxi více než polovina trestních věcí rozhodována trestním

---

¹¹⁵HRNČIŘÍK, Tomáš. *Oprávnění poškozeného napadat meritorní rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení* [online]. Ipravnik.cz, 4. ledna 2006 [cit. 1. března 2015]. Dostupné na <http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/trestni-pravo/art_4966/opravneni-poskozeneho-napadat-meritorni-rozhodnuti-organu-cinnych-v-trestnim-rozeni.aspx>.

příkazem.¹¹⁶ Zkušenosti ze soudního rozhodování rovněž ukazují, že často dochází k opomíjení výroku o řádně uplatněném nároku poškozeného, ale rovněž ke stanovení nesprávných (jazykově, logicky a jinak vadných) výroků, které v důsledku toho nelze vykonat.¹¹⁷

Trestní příkaz patří mezi zvláštní způsoby řízení, kdy samosoudce vychází při rozhodování jen z obsahu spisu, bez jednání, bez dokazování a bez slyšení obžalovaného. Jedná se o jeden z nástrojů, jimiž je zajišťována rychlost řízení. Trestní řád jeho zakotvením tak provádí čl. 38 odst. 2 LZPS, kde je mimo jiné stanoveno, že každý má právo, aby jeho věc byla projednána bez zbytečných průtahů. I přesto, že se jedná o jednodušší způsob meritorního vyřízení věci, právní řád neupírá možnost domoci se standardního řízení prostřednictvím podání odporu, čímž je zachováno právo na spravedlivý proces.¹¹⁸ Toto právo je ovšem taxativně dáno pouze obviněnému, osobám, které mohou v jeho prospěch podat odvolání a státnímu zástupci (§ 314g odst. 1 TrŘ).

Nelze bez dalšího říci, že by poškozený proti rozhodnutí trestním příkazem neměl žádnou možnost obrany. Poškozený *de lege lata* může podle T. Hrnčířika zvrátit nezákonný trestní příkaz podáním ústavní stížnosti, která je ovšem prostředkem zjevně nevhodným k ochraně práva poškozeného, neboť jejím účelem není řešit „běžná“ pochybení soudů, nýbrž poskytovat ochranu porušeným ústavně zaručeným základním právům a svobodám. Zde se projevuje nedostatek stávající právní úpravy, která neposkytuje možnost domoci se svých práv v rovině obecného soudnictví, ale směřuje poškozeného k Ústavnímu soudu, kde ovšem musí tvrdit zásah do ústavně zaručených práv, ke kterému vydáním trestního příkazu dle T. Hrnčířika nepochybně může dojít.¹¹⁹ Dle mého názoru ani Ústavní soud poškozenému neposkytne ochranu jeho práv, neboť mám za to, že i v případě nezákonného trestního příkazu, je poškozenému ještě dána možnost vymáhat svůj nárok v civilním soudnictví. Jestliže poškozený tuto možnost obrany nevyužije, Ústavní soud jeho stížnost podle ustanovení § 75 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, nepřipustí z důvodu nevyčerpání všech procesních prostředků, které mu zákon k ochraně jeho práva poskytuje.

---

¹¹⁶JELÍNEK, Jiří. Současná trestní politika – co je nejdůležitější. In JELÍNEK, Jiří; GRIVNA, Tomáš. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. 1. vydání. Praha: Leges, 2012, s. 19.

¹¹⁷ZUBEK, Jan, VRBA, Milan. Poškozený a právo odporu. *Trestněprávní revue*, 2012, č. 9, s. 196.

¹¹⁸ZUBEK, Jan. Trestní příkaz vydaný bez ohledu na zjištěný skutkový stav [online]. Dny práva, 2012 [cit. 1. března 2015]. Dostupné na

<https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/trestnepravnialternativy/ZubekJan.pdf>.

¹¹⁹HRNČIŘÍK, Tomáš. *Oprávnění poškozeného napadat meritorní rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení* [online]. Ipravnik.cz, 4. ledna 2006 [cit. 1. března 2015]. Dostupné na <http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/trestni-pravo/art_4966/opravneni-poskozeneho-napadat-meritorni-rozhodnuti-organu-cinnych-v-trestnim-rizeni.aspx>.

Poškozený ke své smůle nemá ani možnost požadovat po státu náhradu škody či jiné újmy podle zákona č. 82/1998 Sb. o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, jestliže mu nějaká vydáním trestního příkazu vznikne. Pro vznik nároku musí být dané rozhodnutí pro svou nezákonnost zrušeno nebo změněno příslušným orgánem, čehož poškozený nemá jak docílit. I kdyby potenciálně poškozený měl možnost domoci se náhrady škody, jedná se o prostředek sekundární, a tudíž neadekvátní k ochraně jeho práv.¹²⁰

Za neudržitelnou situaci považuji rovněž absenci právní úpravy povinnosti samosoudce vyzrozumět poškozeného o svém záměru vydat trestní příkaz. Poškozený může ve standardním řízení uplatnit svůj nárok v hlavním líčení až před zahájením dokazování (§ 43 odst. 3 TrŘ). Je mu tedy dána zákonná možnost spoléhat se na uplatnění svého práva až v hlavním líčení před soudem. Pokud však samosoudce rozhodne formou trestního příkazu, poškozený již nemá možnost svůj nárok v trestním řízení uplatnit a nezbývá nic než se svého práva domáhat u civilního soudu. Souhlasím s J. Jelínkem, že by bylo správné zakotvit do trestního řádu povinnost informovat poškozeného předem, že soudce ve věci hodlá vydat trestní příkaz.¹²¹

Pokládám za nesporné, že stávající právní úprava, ve které absentuje možnost poškozeného domoci se efektivní kontroly činnosti soudce v případě, že rozhodne trestním příkazem, je neudržitelná. Souhlasím s názorem T. Hrnčířika, že přiznání práva odporu poškozenému a následné rušení trestního příkazu ve všech výrocích by mělo za negativní následek úbytek počtu případů vyřízených trestním příkazem, čímž by došlo k přetížení justice.¹²² A tak je nezbytné se zabývat otázkou, v jaké legislativní podobě by bylo vhodné zavést právo poškozeného podat odpor proti trestnímu příkazu. V odborné literatuře se můžeme setkat s různými názory na problematiku účinků podaného odporu poškozeným na vydaný trestní příkaz. Např. J. Jelínek navrhuje zavedení právní úpravy, kdy podáním odporu poškozeným by se trestní příkaz rušil pouze do výroku o náhradě škody, nemajetkové újmy v penězích či vydání bezdůvodného obohacení a samosoudce by konal řízení jen ohledně tohoto nároku nebo by mohl odkázat poškozeného na řízení občanskoprávní.¹²³ Domnívám se však, že tento návrh může mít nedostatky v tom, že by soudci většinu takto podaných odporů vyřídili pouze odkazem poškozeného na civilní proces, aby se danou věcí

---

¹²⁰Tamtéž

¹²¹JELÍNEK, Jiří. Současná trestní politika – co je nejdůležitější. In JELÍNEK, Jiří, GŘIVNA, Tomáš. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. 1. vydání. Praha: Leges, 2012, s. 19.

¹²²HRNČIŘÍK, Tomáš. *Oprávnění poškozeného napadat meritorní rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení* [online]. Ipravnik.cz, 4. ledna 2006 [cit. 1. března 2015]. Dostupné na <http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/trestni-pravo/art_4966/opravneni-poskozeneho-napadat-meritorni-rozhodnuti-organu-cinnych-v-trestnim-rizeni.aspx>.

¹²³JELÍNEK, Jiří. Současná trestní politika – co je nejdůležitější. In JELÍNEK, Jiří, GŘIVNA, Tomáš. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. 1. vydání. Praha: Leges, 2012, s. 21.

nemuseli dále zabývat. Poškozený by pak byl ve stejné situaci, jako je dnes v případě, že soudce opomene učinit v trestním příkazu výrok o jeho nároku.

Jiným vhodným řešením by mohlo být zakotvení práva poškozeného i obviněného podat odvolání proti výroku (či absenci výroku) o náhradě škody, nemajetkové újmy v penězích či vydání bezdůvodného obohacení. Odvolání by nepůsobilo zrušení trestního příkazu. V situaci, kdy by poškozený podal odvolání a současně obviněný odpor, podáním odporu by došlo ke zrušení trestního příkazu (vč. výroku o náhradě škody, nemajetkové újmy v penězích či vydání bezdůvodného obohacení) a řízení o odvolání by se nekonalo. V případě, že by nedošlo některou z oprávněných osob k podání odporu, nabyl by trestní příkaz v nenapadené části (tj. ve výroku o vině a trestu) účinků pravomocného a vykonatelného rozhodnutí. Nejblíže nadřízený soud by pak výrok o náhradě škody, nemajetkové újmy v penězích či vydání bezdůvodného obohacení přezkoumal a mohl by vadný výrok sám nahradit či přikázat soudu prvního stupně chybějící výrok doplnit.¹²⁴ Nastíněný koncept obrany poškozeného se mi jeví jako nejvhodnější, i přesto, že může být považován za příliš komplikovaný. Souhlasím s názorem J. Zůbka a M. Vrby o přínosu takové úpravy na rozhodovací činnost samosoudce.¹²⁵ Negativem může být jistě prodloužení doby řízení, což může kolidovat se zásadou rychlosti řízení. Tento princip je však nutné poměřovat s právem každého domoci se ochrany svého práva, a tak zásada rychlosti musí ustoupit do pozadí v případě požadavku dodržení spravedlivého procesu, což také konstatoval Ústavní soud.¹²⁶ Potlačení zásady rychlosti trestního řízení navíc nepovažuji za tak závažný nedostatek vzhledem k tomu, že při použití trestního příkazu se neuplatní rovněž některé další základní zásady trestního řízení, jako např. zásada obžalovací, zásada veřejnosti či zásada bezprostřednosti a ústnosti.¹²⁷

Z výše uvedeného výkladu vyplývají mé návrhy, jak by bylo možné zlepšit procesní postavení poškozeného *de lege ferenda*. Poslední nedokonalost, kterou spatřuji ve stávající právní úpravě, se týká otázky doručování trestního příkazu. Trestní příkaz se doručuje obviněnému, státnímu zástupci a poškozenému, který uplatnil nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení (§ 314f odst. 2 TrŘ). Dle mého přesvědčení by bylo vhodné doručovat trestní příkaz nejen poškozenému, který uplatnil svůj nárok, nýbrž všem poškozeným, aby měli možnost se dozvědět, jak trestní řízení skončilo,

---

¹²⁴ZŮBEK, Jan, VRBA, Milan. Poškozený a právo odporu. *Trestněprávní revue*, 2012, č. 9, s. 199.

¹²⁵Tamtéž

¹²⁶nález Ústavního soudu ze dne 1. 7. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 14/10

¹²⁷JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 4. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 1060.

což jim může přinést morální zadostiučinění. Naopak trestní příkaz nepovažují za nutné doručovat těm poškozeným, kteří se vzdali svých práv dle § 43 odst. 5 TrŘ, neboť tím jasně projevíli svou vůli procesní práva poškozeného v řízení neuplatňovat.

6.2.2 Mimořádné opravné prostředky

Prostřednictvím dovolání, stížnosti proti porušení zákona či s pomocí obnovy řízení je možné napadat pravomocná rozhodnutí soudu, a to jak rozsudky, tak usnesení.¹²⁸ Poškozený není osobou, která je oprávněná podávat v řízení mimořádné opravné prostředky. Právo podat dovolání je zákonem poskytnuto pouze obviněnému a nejvyššímu státnímu zástupci. (§ 265d odst. 1 TrŘ). Ani stížnost pro porušení zákona nedává poškozenému možnost obrany, neboť aktivní legitimaci k jejímu podání má pouze ministr spravedlnosti (§ 266 odst. 1 TrŘ). U obnovy řízení rovněž nemá poškozený možnost využití tohoto institutu podáním návrhu na povolení obnovy, ale situace je na rozdíl od výše zmíněných mimořádných opravných prostředků odlišná, neboť trestní řád v § 278 odst. 1 TrŘ stanovuje, že se obnova řízení může týkat i výroku o náhradě škody, nemajetkové újmy v penězích nebo vydání bezdůvodného obohacení, čímž předpokládá určitou možnou participaci poškozeného na řízení. Podmínkou k povolení obnovy v tomto případě je ovšem přiznání nároku poškozenému rozhodnutím.¹²⁹ *A contrario* nelze tedy konat nové řízení pouze o výroku, kterým byl poškozený se svým nárokem odkázán na civilní řízení. Lze však takovýto výrok o náhradě škody, nemajetkové újmy v penězích či vydání bezdůvodného obohacení zrušit v rámci zrušení celého rozsudku na základě povolené obnovy.¹³⁰

Nové řízení lze povolit, pokud vyjdou najevo skutečnosti nebo důkazy soudu dříve neznámé, které by mohly samy o sobě nebo ve spojení se skutečnostmi a důkazy známými už dříve odůvodnit jiné rozhodnutí o přiznaném nároku poškozeného na náhradu škody (§ 278 odst. 1 TrŘ). Mohou jimi být skutečnosti a důkazy vedoucí ke zvýšení či snížení přiznaného nároku, resp. k odkázání poškozeného s jeho nárokem na řízení občanskoprávní či řízení před jiným příslušným orgánem nebo nepřipuštění poškozeného vůbec k trestnímu řízení či nepřipuštění s uplatněným nárokem.¹³¹ V případě povolení obnovy ve výroku o nároku poškozeného a jeho následného zrušení v řízení, soud odkáže poškozeného na řízení ve věcech občanskoprávních či řízení před jiným příslušným orgánem (§ 284 odst. 3 TrŘ).

¹²⁸JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 617.

¹²⁹ŠÁMAL, Pavel. *Opravné prostředky v trestním řízení. Stížnost pro porušení zákona. Obnova řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 122.

¹³⁰ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3385–3386.

¹³¹Tamtéž

Nesouhlasím s touto právní úpravou a byla bych pro vypuštění ustanovení § 284 odst. 3 TrŘ. Řízení o povolení obnovy navazuje na předcházející řízení. Soud musí provést důkazy provedené před obnovou a hodnotit je společně s důkazy po povolení obnovy.¹³² Domnívám se, že v případě, kdy soud má dostatečně prokázán skutkový stav, tak aby mohl o nároku rozhodnout sám, je neekonomické odkazovat poškozeného na řízení civilní. Další čas, který pak musí strávit soudce civilního soudu při seznámení s případem a projednání věci v občanském řízení, je v rozporu se zásadou hospodárnosti, pokud by to stejné rozhodnutí mohl učinit již soud v *iudicium rescissorium*. Mému tvrzení svědčí i fakt, že trestní řád počítá s variantou, kdy soud rozhodující o obnově zruší výrok o náhradě škody, neodkáže poškozeného na civilní řízení a sám o jeho nároku znovu rozhodne. Takový postup je však možný jen tehdy, pokud dojde ke zrušení výroku o vině, ve kterém má výrok o náhradě škody svůj podklad (§ 284 odst. 1 TrŘ).

Závěrem je možno konstatovat, že v řízení o mimořádných opravných prostředcích poškozenému není dána aktivní procesní legitimace k obraně jeho práv, na rozdíl od jiných stran řízení. Domnívám se však, že v tomto směru není nezbytné rozšiřovat procesní práva poškozeného, neboť souhlasím s názorem P. Soukupa, že musí existovat výjimečné okolnosti zásadního charakteru, týkající se spáchaného trestného činu nebo samotného trestního řízení, pro to, aby bylo možné zasáhnout do pravomocného rozhodnutí. Výrok o náhradě škody, nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení nepovažuji za tak zásadní okolnost, která by mohla zapříčinit zásah do právní moci rozhodnutí.¹³³

---

¹³²JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 4. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 1038.

¹³³SOUKUP, Pavel. Poškozený a jeho postavení v trestním řízení obecně a s přihlédnutím k řízením ve věcech podvodného jednání. *Trestní právo*. 2006, ročník 11, č. 9, s. 16.

7 Závěr

Problematika postavení poškozeného v trestním řízení a ochrany jeho práv vždy bývala předmětem odborných debat a také nadále jí je věnována náležitá pozornost. Vzhledem ke stále aktuálnosti tématu a rozšiřování práv poškozeného jsem si jako hlavní hypotézu v úvodu své diplomové práce stanovila tezi: „Ochrana procesních práv poškozeného v českém trestním řízení je nedostatečná.“ Cílem mé diplomové práce bylo tuto tezi na základě analyticko-syntetické rešerše literatury potvrdit nebo vyvrátit, a to s využitím analýzy postavení poškozeného a jeho práv v trestním řízení.

Ke stanovení závěru o míře ochrany práv poškozeného a potvrzení, či vyvrácení stanovené hypotézy v diplomové práci kriticky nahlížím na stávající právní úpravu, poukazuji na její nedostatky a nastiňuji vhodné legislativní návrhy *de lege ferenda*.

Ve své diplomové práci se zabývám vymezením pojmů subjekt a strana trestního řízení se zaměřením na poškozeného a popisují vzájemný vztah mezi těmito odlišnými pojmy. Stanovuji rovněž definici poškozeného a v souvislosti s ní navrhuji *de lege ferenda* zavedení procesního postupu, kterým by bylo rozhodnuto, zda osoba je, či není poškozeným, vzhledem k tomu, že v počátečních fázích řízení není ještě s jistotou tento status určitelný. Považuji tuto absenci právní úpravy za jeden z jejich největších nedostatků, neboť při opomenutí osoby poškozené nemá možnost účasti na procesu a obrany proti nepřipuštění své osoby do řízení, čímž dochází ke zkrácení jejich práv. Následně se zabývám také tím, kdo se za osobu poškozeného podle trestního řádu nepovažuje. Dále v souvislosti s pojmem poškozeného definuji jednotlivé pojmové znaky obsažené v § 43 odst. 1 TrŘ, tzn. pojmy ublížení na zdraví, majetková škoda, nemajetková újma a bezdůvodné obohacení. V závěru analyzuji přínos novely trestního řádu č. 181/2011 Sb. pro poškozeného a na základě analyticko-syntetické metody teoretických poznatků docházím k názoru, že daná novela sice rozšířila práva poškozeného, co se týče možnosti domáhat se bezdůvodného obohacení také v trestním řízení, avšak odňala status poškozeného osobám, které byly zasaženy trestným činem ve stadiu přípravy či pokusu. Domnívám se, že k tomu došlo ne zcela správně a ve svém důsledku tak v tomto směru předmětná novela zhoršila postavení poškozeného a znemožnila mu uplatňovat svůj nárok (spočívající, např. v psychických útrapách způsobených mu trestným činem, byť jen ve vývojovém stadiu trestné činnosti). *De lege ferenda* navrhuji přiznat status poškozeného rovněž osobám, vůči kterým byl spáchán trestný čin ve stadiu pokusu.

V práci dále rozlišuji dvě skupiny poškozených, kterými jsou poškozený s nárokem na náhradu škody v trestním řízení a poškozený bez tohoto oprávnění. Zamýšlím se

nad přechodem práv poškozeného na právní nástupce v souvislosti s otázkou, zda přecházejí veškerá práva poškozeného, či pouze nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy v penězích či vydání bezdůvodného obohacení. Přikláním se k extenzivnímu chápání přechodu veškerých práv poškozeného na právního nástupce. Pro komplexní pochopení pojmu poškozený pojem odlišuji od pojmu oběť trestného činu.

V diplomové práci se rovněž věnuji procesním právům poškozeného. Zabývám se právy, která náleží každému poškozenému, a tato práva následně odlišuji od práv, co mohou být uplatňována pouze poškozeným jako subjektem adhezního řízení. Metodou deskripce nastiňuji demonstrativní výčet vybraných oprávnění, která náleží konkrétní kategorii poškozených. V pojednání o poškozeném, který je subjektem adhezního řízení, vymezuji podmínky, které musí být splněny pro řádné uplatnění nároku a jeho následné přiznání v odsuzujícím rozsudku.

Jádro mé diplomové práce tvoří pojednání o vybraných institutech vázících se k osobě poškozeného v trestním řízení. Primárně pojednávám o dispozičním právu poškozeného spočívajícím v možnosti udělit souhlas s trestním stíháním, vymezuji samotný institut a osoby oprávněné k udělení tohoto souhlasu. Dále se zabývám rovněž problematickými situacemi, které mohou v praxi nastat, a pokouším se nastínit jejich potenciální možná řešení.

V této souvislosti polemizuji s možností rozšíření práva o poskytnutí souhlasu poškozeného na všechny bagatelní trestné činy bez ohledu na příbuzenský vztah. Tuto koncepci ovšem odmítám s ohledem na existenci jiných možných prostředků depenalizace, které poškozenému trestní řád nabízí. *De lege ferenda* naopak navrhuji zúžení stávajícího taxativního výčtu trestných činů v § 163 odst. 1 TrŘ, a to pouze na trestné činy nedbalostí, s odůvodněním upřednostnění veřejného zájmu na potrestání pachatele před jeho příbuzenským vztahem s poškozeným.

Dalšími mnou diskutovanými instituty jsou instituty soukromé a subsidiární žaloby, s jejichž zavedením počítá i věcný záměr nového trestního řádu. V prvé řadě vysvětluji jednotlivé koncepty možné aktivní žalobní legitimace poškozeného na trestním řízení. Následně nastiňuji důvody pro i proti zavedení těchto žalob do českého trestního řízení. Analýzou těchto důvodů docházím k přesvědčení o vhodnosti převzetí či inspirace polského modelu, integrujícího jak přezkum rozhodnutí nadřízeným státním zastupitelstvím, tak nezávislým a nestranným soudem, s následnou možností participace poškozeného prostřednictvím subsidiární žaloby.

V diplomové práci rovněž rozebírám postavení poškozeného v jednotlivých fázích řízení s důrazem na pojednání o možnostech jeho obrany v řízení o opravných prostředcích. Právní

úpravu oprávnění poskytnutých poškozenému *de lege lata* ve fázi přípravného řízení hodnotím pozitivně a *de lege ferenda* navrhuji prodloužení lhůty k podání stížnosti proti usnesení a přiznání práva poškozenému brojit proti přerušení trestního stíhání. Ve fázi řízení před soudem konstatuji nedostatky v právní úpravě, kdy poškozený nemá rovnoprávné postavení oproti jiným stranám řízení vzhledem k absenci možnosti podávat opravné prostředky proti usnesení soudu o postoupení věci, o zastavení či přerušení trestního stíhání a o vrácení věci státnímu zástupci k došetření.

Dále se zabývám kvalitou právní úpravy z hlediska oprávnění poškozeného podávat odvolání proti výroku o jeho nároku bez oprávnění bránit se výroku o vině a trestu. Zaujímám názor, že není vhodné dát právo poškozenému zasahovat do osudu jiné osoby prostřednictvím podání odvolání do výroků o vině a trestu a tím mu umožnit, aby někdo jiný byl odsouzen pro trestný čin, neboť hlavním cílem účasti poškozeného na trestním řízení je reparace jím utrpěné újmy, k čemuž není potřeba přiznávat odvolací právo do všech výroků rozsudku.

V závěru mého pojednání o řádných opravných prostředcích podrobuji kritice právní úpravu trestního příkazu, proti němuž poškozený nemá žádnou efektivní možnost obrany. Docházím k názoru, že tato situace je nadále neudržitelná a je potřeba přijmout prostředky, které umožní participovat poškozenému na řízení i v případě vydání trestního příkazu. V první řadě je nutné přijmout právní úpravu zakotvující povinnost soudu vyrozumět poškozeného o tom, že bude rozhodováno formou trestního příkazu. Dále je nutné poškozenému dát možnost opravného prostředku, např. podání odvolání do výroku o svém nároku, který by pak nejbližší nadřízený soud přezkoumal a mohl by vadný výrok sám nahradit či přikázat soudu prvního stupně chybějící výrok doplnit.

Dále se zabývám postavením poškozeného v řízení o mimořádných opravných prostředcích, ve kterém má poškozený nejmenší možnost participace na procesu, neboť není osobou oprávněnou k jejich podání. Tuto právní úpravu však hodnotím jako pozitivní, neboť nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy v penězích či na vydání bezdůvodného obohacení nepovažuji za tak zásadní, aby na jeho základě mohlo dojít k průlomu do právní moci rozhodnutí.

Z výše uvedeného je patrné, že i přes neustálou snahu o zrovnoprávnění poškozeného s ostatními stranami řízení, stále můžeme v právní úpravě najít nedostatky spočívající v absenci oprávnění poškozeného, která by mu sloužila k efektivní obraně práv. Tím mohu potvrdit svou hypotézu a konstatovat, že veškeré snahy posledních novelizací trestního řádu zlepšily postavení poškozeného, avšak i nadále můžeme spatřovat nedostatky právní úpravy.

Závěrem si dovoluji říci, že právní úpravu práv poškozeného považuji v současné době za poměrně příznivou, avšak i přesto musím podotknout, že i nadále je ochrana jeho procesních práv v českém trestním řízení nedokonalá a zasluhovala by si zvýšenou pozornost v dalších legislativních změnách.

8 Seznam zkratek

LZPS	Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů
TrŘ	Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů (trestní řád)
TZ	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ZOTČ	Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů)

9 Seznam použitých zdrojů

9.1 Monografie

- GŘIVNA, Tomáš. *Soukromá žaloba v trestním řízení*. Praha: Karolinum, 2005, s. 121.
- JELÍNEK, Jiří. *Poškozený v českém trestním řízení*. Praha: Karolinum, 1998, s. 190.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 864.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 4. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 1215.
- JELÍNEK, Jiří; GŘIVNA, Tomáš (ed). *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. 1. vydání. Praha: Leges, 2012, s. 256.
- KARABEC, Zdeněk (ed). *Restorativní justice: Sborník příspěvků a dokumentů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, s. 143.
- KUCHTA, Josef a kol. (ed). *Postavení poškozeného a oběti v trestním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 280.
- LANGHANSOVÁ, Hana, KOLÁČKOVÁ, Jana, KOPAL, Jiří. *Právní analýza některých aspektů postavení poškozeného v trestním řízení a oběti trestného činu v českém právním řádu*. Brno: Liga lidských práv, 2007, s. 39.
- MUSIL, Jan, KRATOCHVÍL, Vladimír, ŠÁMAL, Pavel. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 1166.
- RŮŽEK, Antonín. *Obžalovací zásada v československém socialistickém trestním řízení*. Praha: Nakladatelství ČSAV, 1964, s. 218.
- RŮŽIČKA, Miroslav, PŮRY, František, ZEZULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 760.
- STRÍŽ, Igor a kol. *Trestní zákoník a trestní řád - 2. díl*. Praha: Linde, 2010, s. 1196.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 4720.
- ŠÁMAL, Pavel. *Opravné prostředky v trestním řízení. Stížnost pro porušení zákona. Obnova řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 195.

9.2 Odborné články

- FOLTÝN, Leo. *Postavení poškozeného v trestním řízení*. *Ekonom*, 1997, č. 14, s. 1–12.
- GLATZOVÁ, Andrea. *Předpoklady pro přiznání soukromoprávních nároků v adhezním řízení*. *Trestněprávní revue*, 2012, roč. 11, č. 1, s. 6–11.
- GŘIVNA, Tomáš. *Soukromá žaloba v trestním řízení (nástin problematiky)*. *Trestněprávní revue*, 2005, č. 12, s. 317–322.

HRNČIŘÍK, Tomáš. *Oprávnění poškozeného napadat meritorní rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení* [online]. Ipravnik.cz, 4. ledna 2006 [cit. 1. března 2015]. Dostupné na <http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/trestni-pravo/art_4966/opraveni-poskozeneho-napadat-meritorni-rozhodnuti-organu-cinnych-v-trestnim-rizeni.aspx>.

JELÍNEK, Jiří. Reforma trestního procesu (několik poznámek k předložené novele trestního řádu). *Trestní právo*, 2000, č. 4, s. 2–5.

JIŘÍČEK, Pavel, HRUŠÁKOVÁ, Milana. Možnost řešení bagatelních trestných činů rozšířením použití institutu trestního stíhání se souhlasem poškozeného. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2014, Roč. 22, č. 2, s. 115–120.

KRISTKOVÁ, Veronika a kol. *Procesní práva poškozeného a role státního zástupce* [online]. Liga lidských práv, 14. února 2007 [cit. 1. března 2015]. Dostupné na <<http://lp.cz/publikace/procesni-prava-poskozeneho-a-role-statniho-zastupce/>>.

MUSIL, Jan. Má být omezeno dispoziční právo poškozeného udílet souhlas s trestním stíháním podle § 163 tr. ř.? *Trestní právo*. 2003, ročník 8, č. 12, s. 9–19.

PETŘÍČEK, Libor. *K postavení poškozeného v trestním řízení* [online]. Epravo.cz, 15. března 2002 [cit. 1. března 2015]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/k-postaveni-poskozeneho-v-trestnim-rizeni-22115.html>>.

SOUKUP, Pavel. Poškozený a jeho postavení v trestním řízení obecně a s přihlédnutím k řízením ve věcech podvodného jednání. *Trestní právo*. 2006, ročník 11, č. 9, s. 13–19.

ŠRAMEL, Bystrík. Privatizácia trestného konania: cui bono?. *Bulletin slovenskej advokácie*, 2013, roč. 19, č. 6, s. 31–39.

TIBITANZLOVÁ, Alena. *Kritika soukromé žaloby v trestním řízení* [online]. Právní prostor, 9. května 2014 [cit. 1. března 2015]. Dostupné na <<http://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/kritika-soukrome-zaloby-v-trestnim-rizeni>>.

VANTUCH, Pavel. *K žádosti o přezkoumání postupu policejního orgánu a státního zástupce* [online]. Ipravnik.cz, 3. července 2003 [cit. 1. března 2015]. Dostupné na <http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/trestni-pravo/art_3713/k-zadosti-o-prezkoumani-postupu-policejního-organu-a-statniho-zastupce.aspx>.

VANTUCH, Pavel. Trestní stíhání se souhlasem poškozeného, nebo na jeho návrh? *Právní praxe*. 1994, roč. 42, č. 3, s. 154–156.

VÁLKOVÁ, Helena. Pomoc obětem trestných činů, náhrada škody a její vymahatelnost ve světle nové legislativy. *Právník*, 2013, č. 1, s. 29–36.

VÁLKOVÁ, Helena, GŘIVNA, Tomáš. Nový zákon o obětech trestných činů a jeho význam pro aplikační praxi. *Trestněprávní revue*, 2013, roč. 12, č. 4, s. 83–87.

VÁLOVÁ, Irena. *Prof. Pavel Šámal: Trestní řád je pro společnost, nikoli pro soudce a státní zástupce* [online]. Česká justice, 5. dubna 2014 [cit. 1. března 2015]. Dostupné na <<http://www.ceska-justice.cz/2014/04/prof-pavel-samal-trestni-rad-je-pro-spolecnost-nikoli-pro-soudce-a-statni-zastupce/>>.

VICHEREK, Roman. *Podmínky přiznání nároku na náhradu škody v trestním řízení* [online]. Epravo.cz, 29. října 2014 [cit. 1. března 2015]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/podminky-priznani-naroku-na-nahradu-skody-v-trestnim-rizeni-95828.html>>.

ZŮBEK, Jan, VRBA, Milan. Poškozený a právo odporu. *Trestněprávní revue*, 2012, č. 9, s. 195–198.

ZŮBEK, Jan. Trestní příkaz vydaný bez ohledu na zjištěný skutkový stav [online]. *Dny práva*, 2012 [cit. 1. března 2015]. Dostupné na <https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/trestnepravniaalternativy/ZubekJan.pdf>.

9.3 Právní předpisy

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 82/1998 Sb., zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 141/1961 Sb., zákon o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti, ve znění pozdějších předpisů

9.4 Ostatní zdroje a judikatura

Důvodová zpráva k novele provedené zákonem č. 181/2011 Sb. ze dne 12. ledna 2011

Nález Ústavního soudu ze dne 1. 7. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 14/10

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 15. ledna 1973, sp. zn. 1 Tz 62/72
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 5. prosince 2002, sp. zn. 4 Tz 76/2002
Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 27. 8. 1993, sp. zn. 7 To 116/1993
Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 6. října 1999, sp. zn. 8 To 335/99
Recommendation No (85) 11 of the Committee of Ministers to the Member states on the position of the victim in the Framework of Criminal Law and Procedure
Recommendation Rec (2000) 19 of the Committee of Ministers to Member States on the Role of Public Prosecution in the Criminal Justice System
Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 13. 4. 2011, sp. zn. Cpjn 206/2010
Stanovisko Nejvyšší státní zástupkyně č. 20/2002 Sb. v. s. NSZ k otázce doručování usnesení o odložení věci podle § 159a odst. 1 až 4 trestního řádu osobám, které se označují za poškozené, a oprávnění těchto osob podat stížnost po novele trestního řádu č. 265/2001 Sb., 16. ledna 2002 [cit. 1. března 2015]. Dostupné na <<http://www.nsz.cz/index.php/cs/udaje-o-cinnosti-a-statisticke-udaje/rozhodovaci-ametodicka-cinnost-nsz/vykladova-stanoviska/349>>.
Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 20. března 1991, sp. zn. 4 To 61/91
Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 3. 7. 2002, sp. zn. 5 To 31/02

10 Abstrakt

Diplomová práce si klade za cíl posoudit platnou právní úpravu postavení poškozeného v českém trestním řízení. Podává ucelený nástin nejdůležitějších práv, pojmů a institutů, které souvisí s osobou poškozeného. Cílem práce je analýza právní úpravy *de lege lata* s důrazem na její kritické zhodnocení a koncipování námětů *de lege ferenda*. V úvodu práce je vymezen poškozený jako strana a subjekt trestního řízení. Dále jsou odlišeny jednotlivé kategorie poškozených a popsán rozdíl mezi osobou poškozenou a obětí trestného činu. Diplomová práce je dále rozdělena do tří velkých tématických okruhů, v rámci nichž je pojednáno obecně o procesních právech poškozeného a také o jeho oprávněních v řízení o opravných prostředcích. Součástí je také kapitola o vybraných institutech souvisejích s postavením poškozeného v trestním řízení, v rámci které je představen institut souhlasu poškozeného s trestním stíháním. V téže kapitole je pojednáno o vhodnosti zavedení nových oprávnění poškozeného prostřednictvím subsidiární či soukromé žaloby do českého právního řádu.

This thesis aims to assess the current legal framework of status of the injured person in Czech criminal proceedings. It provides a comprehensive overview of the essential rights, terms and institutions related to the injured person. The purpose of this work is the analysis of the legislation *de lege lata*, with emphasis on the critical evaluation and conceiving ideas *de lege ferenda*. In the beginning of this work is defined the injured person as the party and the subject of criminal proceedings. The work then deals with distinguishing between the different categories of the injured person and describes the difference between injured person and a victim of a crime. The thesis is further divided into three major topics, among which are generally discussed the procedural rights of the victim and also his competencies in the management of appeals. It also includes a chapter on selected institutes associated with the position of the victim in criminal proceedings, under which the consent of the injured person with a criminal prosecution is introduced. In the same chapter is dealt with the appropriateness of introducing new privileges of the injured person through a subsidiary or private action into Czech law.

11 Seznam klíčových slov

Poškozený, oběť trestného činu, trestný čin, náhrada škody, procesní práva, subjekty trestního řízení, strany trestního řízení, trestní stíhání se souhlasem poškozeného, soukromá žaloba, subsidiární žaloba

Injured person, victim of a crime, crime, punitive damages, procedural rights, subject of criminal proceedings, party of criminal proceedings, criminal prosecution with the consent of the injured person, private action, subsidiary action